

MIASTO
STOŁECZNE
WARSZAWA

Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych

**Poradnik dla pracowników
Urzędu m.st. Warszawy, urzędów dzielnic i jednostek
organizacyjnych m.st. Warszawy**

Biuro Pomocy i Projektów Społecznych Urzędu m.st. Warszawy

Warszawa, grudzień 2020

Wydanie czwarte

Pierwsze wydanie poradnika, które ukazało się w 2015 roku, było efektem prac grupy roboczej złożonej z przedstawicieli Urzędu m.st. Warszawy, Fundacji Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych i Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, a także pracy ekspertów, którzy opracowali teksty do poradnika. Prace grupy i opracowania eksperckie zrealizowane zostały w ramach projektu „Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej w subregionie warszawskim” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Jego celem było wzmocnienie istniejących w subregionie warszawskim podmiotów ekonomii społecznej.

Liderem projektu była Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, partnerami Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS oraz m.st. Warszawa.

Wydanie pierwsze zostało opracowane przez Tomasz Schimanka na podstawie tekstów eksperckich następujących autorów:

- Ewelina Wiszczun – *Możliwe zastosowania klauzul społecznych*; wykładowca Uniwersytetu Śląskiego, ekspertka w zakresie rynku pracy, polityki spójności oraz europejskiej polityki społecznej, interesuje się sposobem implementacji koncepcji zintegrowanej polityki zatrudnienia z poziomu unijnego na poziom regionalny i lokalny krajów członkowskich, uczestniczyła w ostatnich czterech latach jako ekspert w 23 projektach. Posiada duże doświadczenie, wynikające z zainteresowań naukowych ostatnich kilku lat na temat wdrażania *CSR* oraz *flexicurity*.
- Iwona Raszeja-Ossowska – *Klauzule społeczne jako instrument wspierania ekonomii społecznej*; absolwentka studiów magisterskich na kierunku nauki społeczne. Ukończyła także podyplomowe studia organizacji i zarządzania. Specjalistka z wieloletnim doświadczeniem w edukacji obywatelskiej oraz doradztwie dla podmiotów ekonomii społecznej. Autorka scenariuszy zajęć dla nauczycieli oraz poradników dla liderów społeczności lokalnych,
- Marcin Melon – *Zasady stosowania klauzul społecznych*; specjalista, trener do spraw zamówień publicznych. Właściciel firmy szkoleniowo-doradczej „NEGRI Marcin Melon”. Autor licznych publikacji z zakresu zamówień publicznych i partnerstwa publiczno-prywatnego,
- Robert Kozarzewski – *Podstawy prawne zamówień publicznych i klauzul społecznych* oraz opracowanie wzorów dokumentów z zastosowaniem zapisów dotyczących klauzul społecznych; prawnik, absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

Autorem opracowania drugiego wydania jest Tomasz Schimanek, polityk społeczny, ekspert ds. organizacji pozarządowych i ekonomii społecznej, popularyzujący społeczne zamówienia publiczne, autor kilkunastu opracowań dotyczących stosowania klauzul społecznych.

Wydanie drugie zostało opracowane na zlecenie Biura Pomocy i Projektów Społecznych Urzędu m.st. Warszawy. Była to poprawiona, uzupełniona i zaktualizowana wersja poradnika, uwzględniająca przede wszystkim nowelizację ustawy Prawo zamówień Publicznych z czerwca 2016 roku oraz jej konsekwencje dla stosowania klauzul społecznych.

Wydanie trzecie poradnika to kolejna uzupełniona i zaaktualizowana wersja, uwzględniająca nowelizację ustawy Prawo Zamówień Publicznych z maja 2019 r.

Nadzór: Tomasz Pactwa, Sylwia Papiewska, Bartłomiej Gołąb, Sylwia Mikulec.

Konsultacje: Biuro Zamówień Publicznych Urzędu m.st. Warszawy, Biuro Prawne Urzędu m.st. Warszawy, Biuro Organizacji Urzędu Urzędu m.st. Warszawy.

© Urząd m.st. Warszawy

Spis treści

WPROWADZENIE	5
ROZDZIAŁ 1: PODSTAWY PRAWNE ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH I KLAUZUL SPOŁECZNYCH	7
1. CO TO JEST PRAWO ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH	7
2. KTO I KIEDY STOSUJE PRAWO ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH	8
3. PODSTAWOWE ZASADY UDZIELANIA ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH	9
4. TRYBY UDZIELANIA ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH	10
5. CZYM SĄ KLAUZULE SPOŁECZNE – DEFINICJA, RODZAJE I PODSTAWY PRAWNE	13
ROZDZIAŁ 2: MOŻLIWE ZASTOSOWANIA KLAUZUL SPOŁECZNYCH	25
1. KTO I JAKIE KORZYŚCI MOŻE ODNOŚĆ ZE STOSOWANIA KLAUZUL SPOŁECZNYCH	25
2. CHARAKTERYSTYKA GRUP OSÓB ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM, KTÓRE MOGĄ BYĆ UWZGLĘDNIANE W KLAUZULACH SPOŁECZNYCH	27
ROZDZIAŁ 3: KLAUZULE SPOŁECZNE JAKO INSTRUMENT ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ	34
1. CO TO JEST EKONOMIA SPOŁECZNA	34
2. DLACZEGO WARTO WSPIERAĆ EKONOMIĘ SPOŁECZNĄ	36
3. CHARAKTERYSTYKA PODMIOTÓW EKONOMII SPOŁECZNEJ W POLSCE I W WARSZAWIE	37
4. JAK WYKORZYSTAĆ KLAUZULE SPOŁECZNE DO WSPIERANIA EKONOMII SPOŁECZNEJ	37
ROZDZIAŁ 4: STOSOWANIE KLAUZUL SPOŁECZNYCH KROK PO KROKU	40
1. JAK SIĘ PRZYGOTOWAĆ DO STOSOWANIA KLAUZUL SPOŁECZNYCH	40
2. JAK SPRAWDZIĆ STOSOWANIE KLAUZULI PRZEZ WYKONAWCĘ	45
3. JAK OCENIĆ EFEKTY STOSOWANIA KLAUZUL?	50
4. PRZYKŁADY ZASTOSOWANIA KLAUZUL SPOŁECZNYCH W POSTĘPOWANIACH O UDZIELENIE ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO W POLSCE	52
ROZDZIAŁ 5: PRZYKŁADOWE WZORY ZAPISÓW DOTYCZĄCYCH STOSOWANIA KLAUZUL SPOŁECZNYCH	63
PRZYDATNE AKTY PRAWNE I UŻYTECZNE ŹRÓDŁA INFORMACJI	92

WPROWADZENIE

Klauzule społeczne to instrument pozwalający osiągnąć dodatkową wartość społeczną przy realizacji zamówień publicznych. Tą wartością jest przede wszystkim **zatrudnienie** osób, które mają utrudniony dostęp do rynku pracy, np. bezrobotnych, bezdomnych, z niepełnosprawnościami czy chorych psychicznie, a co za tym idzie wspieranie ich **reintegracji zawodowej i społecznej**. Dzięki temu klauzule mogą stanowić istotny instrument uzupełniający działania instytucji publicznych, w szczególności samorządu terytorialnego, w obszarze aktywizacji zawodowej i zatrudnienia osób zagrożonych marginalizacją społeczną. Dzięki klauzulom, na przykład osoby bezrobotne, które skorzystają z programu aktywizacji zawodowej czy szkoleń zawodowych, albo pomocy doradcy zawodowego, mają znacznie większą szansę na podjęcie zatrudnienia. Klauzule **zwiększają skuteczność działań aktywizacyjnych**, ale także **zwiększają efektywność wydatkowania środków publicznych**, gdyż środki, które i tak musiałyby zostać wydane na realizację zamówienia publicznego, na przykład sprzątnięcie ulic czy dostawę materiałów biurowych dla urzędów, generują dodatkowe korzyści społeczne. Co więcej, klauzule przynoszą również **wymierne oszczędności** dla instytucji publicznych, które nie muszą wypłacać świadczeń społecznych osobom, które dzięki zastosowaniu klauzul podjęły zatrudnienie.

Klauzule społeczne mogą również **ułatwiać dostęp** do zamówień publicznych podmiotom nie nastawionym na zysk, realizującym cele pożytku publicznego, w tym **podmiotom ekonomii społecznej**. Klauzule wyrównują szanse tych podmiotów na pozyskanie zamówień publicznych, są także pośrednią formą wsparcia realizacji przez te podmioty celów społecznie użytecznych, np. reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych marginalizacją społeczną.

Biorąc pod uwagę opisane wyżej korzyści, m.st. Warszawa realizuje od 2015 roku konsekwentne działania służące upowszechnieniu wykorzystania klauzul społecznych. Służyło temu wypracowanie **modelowej procedury stosowania klauzul społecznych** i opisanie jej w pierwszym wydaniu **poradnika**, z którego skorzystali pracownicy Urzędu m.st. Warszawy oraz wybranych jednostek organizacyjnych m.st. Warszawy. Zostali oni następnie przeszkoleni w zakresie stosowania klauzul społecznych, otrzymali również wsparcie doradcze przy przygotowywaniu postępowań z klauzulami społecznymi. Zwieńczeniem tego etapu działań było wprowadzenie **Zarządzenia nr 1243/2015** Prezydenta m.st. Warszawy dotyczącego stosowania klauzul społecznych.

Czwarte wydanie poradnika uwzględnia zmiany m.in. ustawy Prawo zamówień publicznych z czerwca 2016 roku i maja 2019 r. (związane z RODO) oraz ich praktyczne konsekwencje w zakresie stosowania klauzul społecznych. Jest wersją aktualną w odniesieniu do stanu prawnego w grudniu 2020 r.

W pierwszym rozdziale poradnika znajdują się podstawowe informacje o zamówieniach publicznych, przeznaczone dla tych osób, które do tej pory nie zetknęły się z tematyką zamówień publicznych. W tej części znaleźć można także informacje o tym, czym są klauzule społeczne i jakie są prawne podstawy ich stosowania.

Drugi rozdział poświęcony jest korzyściom, jakie można uzyskać stosując klauzule społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem zatrudnienia osób zagrożonych marginalizacją społeczną.

Rozdział trzeci zawiera podstawowe informacje o ekonomii społecznej, która od kilku lat dynamicznie rozwija się w Polsce, także w Warszawie. Miasto stołeczne Warszawa - zgodnie ze Strategią Społeczną Warszawy - Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009-2020 - wspiera rozwój ekonomii społecznej, a jednym z instrumentów służących temu celowi mogą być klauzule społeczne.

Rozdział czwarty przedstawia przykłady postępowań o zamówienia publiczne, w których zastosowano klauzule społeczne oraz przykładowe zapisy z dokumentacji zastosowanej w tych postępowaniach. W tej części znajdują się również użyteczne informacje dotyczące tego, jak zamawiający powinien się przygotować do zastosowania klauzul społecznych oraz informacja o dotychczasowych doświadczeniach w stosowaniu klauzul społecznych w m.st. Warszawie.

W rozdziale piątym znajdują się propozycje, jak należy zapisać klauzule społeczne w ogłoszeniach o zamówieniu publicznym, Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia, zapytaniu ofertowym poniżej 30 tys. euro oraz umowie na realizację zamówienia publicznego.

Na końcu poradnika znajduje się zestawienie najważniejszych aktów prawnych związanych ze stosowaniem klauzul społecznych, użyteczne publikacje oraz adresy stron internetowych dotyczących klauzul społecznych i ekonomii społecznej.

ROZDZIAŁ 1:   **PODSTAWY PRAWNE ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH I KLAUZUL SPOŁECZNYCH**

1. Co to jest prawo zamówień publicznych

Zamówienia publiczne są terminem **określającym wszelkie umowy odpłatne, zawierane między zamawiającym a wykonawcą, których przedmiotem są usługi, dostawy lub roboty budowlane finansowane ze środków publicznych**. W trosce o skuteczność i efektywność wydatkowania środków publicznych sfera zamówień publicznych jest regulowana zarówno przez prawo unijne, jak i zgodne z nim prawo krajowe. W Polsce podstawą funkcjonowania zamówień publicznych jest ustawa **Prawo zamówień publicznych** (zwana dalej „ustawą Pzp”)¹.

Szacowana wartość rynku zamówień publicznych w Polsce w 2019 roku to około 199 miliardów złotych, co stanowiło ok. 8,75% PKB. W 2019 roku liczba zamawiających wyniosła nieco ponad 32 tysiące, z czego prawie 12 800 udzielało zamówień na podstawie procedur określonych w ustawie Pzp. Największą grupę zamawiających (prawie 50%) stanowiły samorzady terytorialne².

Ustawa Pzp określa m.in.:

- zasady udzielania zamówień publicznych,
- zasady ogłaszania zamówienia,
- tryby udzielania zamówień,
- zasady wyboru najkorzystniejszej oferty,
- zasady dokumentowania postępowań,
- zasady zawierania umów ramowych,
- zasady zawierania umów w sprawie zamówień publicznych,
- kompetencje i zasady działania Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych,

---

¹ Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1843 oraz z 2020 r. poz. 1086).

² „Sprawozdanie Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2019 r.”, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa czerwiec 2020, str. 29-31.

- zasady działania Krajowej Izby Odwoławczej,
- środki ochrony prawnej w postępowaniu w sprawie zamówień publicznych,
- zasady odpowiedzialności za naruszenie przepisów ustawy.

Centralnym organem administracji rządowej właściwym do spraw zamówień publicznych jest **Prezes Urzędu Zamówień Publicznych**, który m.in. pełni funkcje kontrolne, analizuje system zamówień publicznych, przygotowuje projekty aktów prawnych dotyczących zamówień publicznych, upowszechnia wiedzę z zakresu zamówień publicznych. Więcej informacji znajduje się na stronie internetowej Urzędu Zamówień Publicznych (UZP): www.uzp.gov.pl

Organem właściwym do rozpatrywania odwołań wnoszonych w postępowaniach o udzielenie zamówień publicznych jest **Krajowa Izba Odwoławcza**. Informacje o działalności Izby i jej orzeczenia dostępne są na stronie internetowej Urzędu Zamówień Publicznych: <https://www.uzp.gov.pl/kio> .

2. Kto i kiedy stosuje Prawo zamówień publicznych

Podmioty zobowiązane do stosowania ustawy Pzp to podmioty, które pośrednio lub bezpośrednio dysponują środkami publicznymi. Przede wszystkim dotyczy to podmiotów należących do **sektora finansów publicznych**, czyli organów władzy publicznej, organów administracji rządowej, sądów i trybunałów, jednostek samorządu terytorialnego, państwowych szkół wyższych, ZUS, KRUS, NFZ, PAN, innych państwowych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej np. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, a także związków tych podmiotów, związków gminnych. Ustawę Pzp muszą stosować także podmioty spoza sektora finansów publicznych, ale jedynie w sytuacjach określonych w art. 3 ustawy Pzp.

Prawo zamówień publicznych co do zasady obowiązuje przy udzielaniu zamówień, których wartość przekracza wyrażoną w złotych równowartość kwoty 30 000 euro.

W przypadku zamówień o mniejszej wartości, przy ich udzielaniu obowiązują zasady określone przez zamawiających w wewnętrznych regulaminach. Zamawiający mogą wykorzystywać w nich rozwiązania uwzględniane w Prawie zamówień publicznych, w tym także klauzule społeczne. Średni kurs złotego w stosunku do euro stanowiący podstawę przeliczenia wartości zamówień na podstawie art. 35 ust. 3 ustawy Pzp co dwa lata ustala Prezes Rady Ministrów w drodze rozporządzenia.

Od 1 stycznia 2020 roku kurs wynosi 4,2693 zł. Ponadto, na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy Pzp minister właściwy do spraw gospodarki określa w drodze rozporządzenia kwoty wartości zamówień

oraz konkursów, od których uzależniony jest obowiązek przekazywania ogłoszeń Urzędowi Publikacji Unii Europejskiej, a co za tym idzie stosuje się wobec nich surowszy reżim prawny.

Od 1 stycznia 2020 r. dla zamawiającego, jakim jest m.st. Warszawa próg ten wynosi 214 000 euro dla dostaw i usług oraz 5 350 000 euro dla robót budowlanych. Przy czym przy zamówieniach na usługi społeczne i inne szczególne usługi próg ten obecnie wynosi 750 000 euro. Ma to istotne znaczenie, gdyż nowelizacja ustawy Prawo zamówień publicznych z czerwca 2016 roku wprowadziła oddzielną, uproszczoną procedurę udzielania zamówień na usługi społeczne (art. 138g – 138s ustawy Pzp), o ile wartość zamówienia jest równa lub przekracza wyrażoną w złotych równowartość kwoty:

- 750 000 euro – w przypadku zamówień innych niż zamówienia sektorowe lub zamówienia w dziedzinach obronności i bezpieczeństwa,
- 1 000 000 euro – w przypadku zamówień sektorowych.

3. Podstawowe zasady udzielania zamówień publicznych

W art. 7-10 ustawy Pzp zawarto następujące zasady udzielania zamówień publicznych:

- uczciwej konkurencji,
- równego traktowania,
- proporcjonalności i przejrzystości,
- bezstronności i obiektywizmu,
- jawności,
- pisemnej formy postępowania,
- przetargu jako podstawowej formy udzielania zamówień.

Należy mieć też na uwadze, że wskazane zasady nie wyczerpują wszystkich reguł, które powodują, że postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego jest poprawnie prowadzone.

Obok wymienionych w ustawie Pzp zasad udzielania zamówień, źródłem, z którego mogą wynikać takie normy, są przepisy prawa międzynarodowego, szczególnie normy Traktatu o Unii Europejskiej.

Obok prawa pierwotnego, jakim są normy traktatowe, zasady postępowania w sprawie zamówień wynikają z dyrektyw regulujących tę problematykę, rozporządzeń oraz decyzji organów Unii.

Unia Europejska szczególnie dużo uwagi poświęca zamówieniom publicznym, dążąc do urzeczywistnienia w nich fundamentalnych zasad określonych jeszcze w Traktacie Rzymskim z 1957 roku, który dał podwaliny dzisiejszej Unii Europejskiej. W dziedzinie zamówień publicznych do najważniejszych spośród owych fundamentalnych zasad należą:

- zakaz dyskryminacji ze względu na przynależność państwową,
- swobodny przepływ towarów oraz zakaz ograniczeń ilościowych w przywozie i wywozie, oraz wszelkich środków o skutku równoważnym,
- swoboda prowadzenia działalności gospodarczej,
- swoboda świadczenia usług.

4. Tryby udzielania zamówień publicznych

Prawo zamówień publicznych określa **dziewięć trybów**, w których udzielane mogą być zamówienia publiczne. Podstawowymi trybami udzielania zamówienia są **przetarg nieograniczony oraz przetarg ograniczony**. Ponadto zamawiający może udzielić zamówienia w trybie negocjacji z ogłoszeniem, dialogu konkurencyjnego, negocjacji bez ogłoszenia, zamówienia z wolnej ręki, zapytania o cenę, partnerstwa innowacyjnego albo licytacji elektronicznej tylko w przypadkach określonych w ustawie Pzp. Poza trybem zamówienia z wolnej ręki wszystkie mają charakter trybów konkurencyjnych, niezależnie od większych lub mniejszych ograniczeń w tym zakresie. Przepis art. 10 ust. 1 ustawy Pzp tworzy **zasadę prymatu trybów przetargowych**. Tylko te tryby zapewniają pełną, niczym nieograniczoną konkurencję oraz przejrzystość postępowania.

Przetarg nieograniczony (art. 39-46 ustawy Pzp) to tryb jednoetapowy, w którym publikowane jest ogłoszenie i Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia (SIWZ), a wykonawcy w odpowiedzi składają ofertę ocenianą pod względem podmiotowym (możliwość ubiegania się o zamówienie – art. 22 i 24 ustawy Pzp) oraz pod względem przedmiotowym (art. 89 i 91 ustawy Pzp).

Przetarg ograniczony (art. 47-53 ustawy Pzp) jest trybem dwuetapowym; w pierwszym etapie wykonawcy kwalifikowani są do udziału w postępowaniu po złożeniu wniosków na podstawie ogłoszenia (ocena podmiotowa), natomiast drugi etap to przedmiotowa ocena oferty składanej na podstawie SIWZ przez zaproszonych wykonawców.

Negocjacje z ogłoszeniem (art. 54-60 ustawy Pzp) to tryb, w którym po publicznym ogłoszeniu o zamówieniu, zamawiający zaprasza wykonawców dopuszczonych do udziału w postępowaniu do składania ofert wstępnych, niezawierających ceny, prowadzi z nimi negocjacje, a następnie zaprasza ich do składania ofert.

Dialog konkurencyjny (art. 60a-60f ustawy Pzp) to tryb udzielenia zamówienia, w którym po publicznym ogłoszeniu o zamówieniu zamawiający prowadzi z wybranymi przez siebie wykonawcami dialog, a następnie zaprasza ich do składania ofert. Zamawiający może udzielić zamówienia w trybie dialogu konkurencyjnego tylko w okolicznościach określonych w ustawie (art. 60b, ust. 1), np. jeżeli rozwiązania dostępne na rynku nie mogą zaspokoić, bez ich dostosowania, potrzeb zamawiającego, w przypadku zlecenia robót budowlanych, dostaw lub usług obejmujących rozwiązania projektowe lub innowacyjne lub gdy w postępowaniu prowadzonym uprzednio w trybie przetargu nieograniczonego lub przetargu ograniczonego wszystkie oferty zostały odrzucone lub zamawiający unieważnił postępowanie, a pierwotne warunki zamówienia nie zostały w istotny sposób zmienione.

Negocjacje bez ogłoszenia (art. 61-65 ustawy Pzp) – dla zastosowania tego trybu konieczne jest wystąpienie którejkolwiek z przesłanek wymienionych w art. 62 ust. 1 ustawy Pzp. Decyzja w tym zakresie pozostaje domeną zamawiającego. Jeżeli wartość zamówienia jest równa kwotom wynikającym z progów unijnych lub je przekracza, zamawiający ma jednak obowiązek w terminie 3 dni od wszczęcia postępowania zawiadomić Prezesa UZP o wszczęciu takiego postępowania.

Zamówienie z wolnej ręki (art. 66-68 ustawy Pzp) – w art. 67 ustawy Pzp określone są okoliczności, których zaistnienie pozwala zamawiającemu zastosować tryb zamówienia z wolnej ręki. Okoliczności te są bardzo szczegółowo opisane. Ponadto część z nich odwołuje się do sytuacji, w których wcześniej przeprowadzono postępowanie lub udzielono zamówienia. W związku z tym stosowanie trybu zamówienia z wolnej ręki jest w praktyce ograniczone do sytuacji wyjątkowych.

Zapytanie o cenę (art. 69-73 ustawy Pzp) – w art. 70 ustawy Pzp określono przesłanki umożliwiające zastosowanie trybu zapytania o cenę. Musi więc to być zamówienie na dostawę lub na wykonanie usługi, a dostawy te lub usługi powinny być powszechnie dostępne i mieć ustalone standardy jakościowe. Innymi słowy, powinny być w pełni porównywalne, a jedynym czynnikiem różnicującym może być cena. Dodatkowym ograniczeniem dla stosowania trybu zapytania o cenę jest wartość zamówienia, która musi być mniejsza niż kwota wynikająca z progów unijnych.

Partnerstwo innowacyjne (art. 73a – 73h ustawy Pzp) - to nowy tryb udzielania zamówień, który wprowadziła nowelizacja ustawy Pzp z czerwca 2016 roku. Partnerstwo innowacyjne to tryb,

w którym w odpowiedzi na publiczne ogłoszenie o zamówieniu zamawiający zaprasza wykonawców dopuszczonych do udziału w postępowaniu do składania ofert wstępnych, prowadzi z nimi negocjacje, a następnie zaprasza do składania ofert na opracowanie innowacyjnego produktu, usług lub robót budowlanych niedostępnych na rynku oraz sprzedaż tych produktów, usług lub robót budowlanych.

Licytacja elektroniczna (art. 74-81 ustawy Pzp) to tryb udzielania zamówienia, w którym za pomocą formularza umieszczonego na stronie internetowej, umożliwiającego wprowadzenie niezbędnych danych w trybie bezpośredniego połączenia z tą stroną, wykonawcy składają kolejne korzystniejsze oferty, podlegające automatycznej klasyfikacji.

Poza trybami określonymi w ustawie Pzp przy udzielaniu zamówień o wartości nieprzekraczających wyrażonej w złotych równowartości kwoty 30 000 euro stosuje się najczęściej tryb **zapytania ofertowego**. Stosując zapytanie ofertowe, można przyjąć formułę ogłoszenia publicznego do składania ofert lub też indywidualnych zaproszeń wysłanych do wybranych wykonawców. Należy także określić formę, w jakiej mają być one złożone, czy wystarczające będzie przesłanie oferty faksem, e-mailem lub pocztą. Zapytanie ofertowe nie jest zaliczane do procedur wynikających z ustawy Pzp. Zamawiający ma zatem dowolność w formułowaniu wymagań według własnych potrzeb i zgodnie z zakresem zamówienia może żądać odpowiednich dokumentów lub oświadczeń.

Zarówno w prawodawstwie polskim jak i europejskim, zasadą jest udzielanie zamówień publicznych w oparciu o tryb przetargu nieograniczonego albo przetargu ograniczonego. Znajduje to odzwierciedlenie w praktyce, w roku 2019 – 89% wszystkich postępowań zostało przeprowadzonych w trybie przetargu nieograniczonego. Drugim, najczęściej stosowanym w 2019 roku trybem był tryb zamówień z wolnej ręki – 8,7%, trzecim zaś tryb zapytania o cenę – 1,7%³.

Pomimo że w polskim systemie prawa zamówień publicznych przewidziano 9 trybów udzielania zamówień, w praktyce zamawiający ograniczają się do stosowania jedynie trzech. Przetarg nieograniczony, zamówienia z wolnej ręki oraz zapytanie o cenę – te trzy tryby obejmowały prawie cały rynek zamówień publicznych. Pozostałe tryby udzielania zamówień (tj. przetarg ograniczony, negocjacje z ogłoszeniem, dialog konkurencyjny, negocjacje bez ogłoszenia, partnerstwo innowacyjne oraz licytację elektroniczną) zastosowano zaledwie w 0,6% postępowań. Wśród trybów nieprzetargowych zdecydowanie największy udział mają zamówienia z wolnej ręki, niekiedy

---

³ „Sprawozdanie Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2019 r., op. cit., str. 36.

zamawiający korzystają także z zapytania o cenę. Widoczna jest więc tendencja do stosowania procedur, które pozwalają na udział w postępowaniu większej liczby wykonawców, a tym samym prowadzą do wzrostu konkurencyjności⁴.

5. Czym są klauzule społeczne – definicja, rodzaje i podstawy prawne

Klauzule społeczne - to prawem dopuszczone rozwiązania, które umożliwiają stosowanie przez zamawiających dodatkowych warunków w dostępie do zamówienia publicznego lub w jego realizacji, służących osiągnięciu istotnych korzyści społecznych. Klauzule społeczne są wyjątkiem od stosowania ogólnych zasad zamówień publicznych, dopuszczonym ze względu na istotne względy społeczne. Warunkiem stosowania klauzul społecznych jest określenie możliwości ich stosowania w prawie unijnym i krajowym.

Zamawiający, chcąc stosować klauzule społeczne w zamówieniach publicznych, powinien na wstępie zapoznać się z przepisami regulującymi kwestie klauzul społecznych w prawie. Wykorzystywanie klauzul społecznych oraz innych rozwiązań umożliwiających uwzględnianie aspektów społecznych w zamówieniach publicznych promowane jest od kilkunastu lat przez Komisję Europejską. Określa się je najczęściej jako **społeczne zamówienia publiczne**. Po raz pierwszy na szerszą skalę możliwość zastosowania klauzul społecznych przewidziały unijne dyrektywy dotyczące zamówień publicznych z 2004 roku, a w 2010 roku Komisja Europejska wydała przewodnik dotyczący uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych: „Kwestie społeczne w zakupach. Przewodnik dotyczący uwzględniania kwestii społecznych w zamówieniach publicznych”⁵.

Polska wprowadziła możliwość korzystania z klauzul społecznych w 2009 roku. 16 lipca 2009 r. weszły w życie zmiany w ustawie Pzp wprowadzone ustawą z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw⁶. Zmiany te wprowadziły możliwość stosowania przez zamawiających trzech klauzul społecznych: klauzuli zastrzeżonej, dotyczącej wyłącznie osób niepełnosprawnych, klauzuli zatrudnieniowej oraz nieobowiązującej

---

⁴ „Sprawozdanie Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2019 r., op. cit., str. 36.

⁵ „Kwestie społeczne w zakupach. Przewodnik dotyczący uwzględniania kwestii społecznych w zamówieniach publicznych”, Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2011

⁶ Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2009 r. nr 91, poz. 742 z późn.zm.)

już obecnie klauzuli pro pracowniczej (fundusz szkoleniowy). W 2014 roku w ustawie Pzp pojawiła się czwarta klauzula, tak zwana klauzula pracownicza, czyli możliwość nakładania przez zamawiającego na wykonawcę warunku zatrudniania pracowników na umowy o pracę.

W tym samym roku wprowadzono możliwość uwzględniania aspektów społecznych w kryteriach oceny ofert. W 2017 roku Urząd Zamówień Publicznych opublikował podręcznik dotyczący zrównoważonych zamówień publicznych, w tym m.in. stosowania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych, dostępny na stronie internetowej Urzędu⁷.

Obowiązujące do 2016 roku w ustawie Pzp klauzule społeczne opierały się na wspomnianych dyrektywach unijnych z 2004 roku. W 2014 roku zostały przyjęte nowe, obowiązujące obecnie dyrektywy dotyczące zamówień publicznych, w szczególności dwie o kluczowym znaczeniu:

- dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych uchylająca dyrektywę 2004/18/WE, zwana dyrektywą klasyczną⁸,
- dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/25/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, uchylająca dyrektywę 2004/17/WE, zwana dyrektywą sektorową⁹.

Poszerzyły one możliwości stosowania klauzul społecznych. Te nowe rozwiązania zostały włączone do polskiego prawa **nowelizacją ustawy Prawo zamówień publicznych z czerwca 2016 roku**¹⁰.

Zmiany dotyczące klauzul społecznych weszły w życie 28 lipca 2016 roku.

Poza klauzulami społecznymi, opisanymi w poradniku, Prawo zamówień publicznych umożliwia uwzględnianie aspektów społecznych także na inne sposoby, na przykład:

---

⁷ „Zrównoważone zamówienia publiczne. Aspekty społeczne i środowiskowe w procedurze udzielania zamówienia w świetle nowelizacji ustawy Prawo zamówień publicznych”, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa, listopad 2017 https://www.uzp.gov.pl/__data/assets/pdf_file/0016/35800/Zrownowazone-zamowienia-publiczne.pdf

⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych uchylająca dyrektywę 2004/18/WE (Dz. Urz. UE L 94 z 28.03.2014, z późn. zm.)

⁹ Dyrektywa 2014/25/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, uchylającej dyrektywę 2004/17/WE (Dz. Urz. UE L 94 z 28.03.2014, z późn. zm.)

¹⁰ Ustawa z dnia 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo zamówień publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 poz. 1020 z późn.zm.)

- w opisie przedmiotu zamówienia, jako odpowiedź na potrzeby osób - odbiorców robót, dostaw lub usług będących przedmiotem zamówienia, w szczególności osób niepełnosprawnych (art. 29 oraz art. 30 ustawy Pzp),
- jako warunki realizacji zamówienia dotyczące przestrzegania bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia oraz spełniania norm krajowych, europejskich, posiadania certyfikatów jakości i bezpieczeństwa itp. (art. 29 oraz art. 31 ustawy Pzp),
- jako przesłanki wykluczenia z postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, np. za wykroczenie przeciwko prawom pracownika, jeżeli za jego popełnienie wymierzono karę aresztu, ograniczenia wolności lub karę grzywny nie niższą niż 3000 złotych lub też wydano ostateczną decyzję administracyjną o naruszeniu obowiązków wynikających z przepisów prawa pracy lub przepisów o zabezpieczeniu społecznym, jeżeli wymierzono tą decyzją karę pieniężną nie niższą niż 3000 złotych (art. 24 ustawy Pzp),
- jako jeden z elementów wykorzystywanych do badania oferty pod kątem rażąco niskiej ceny, w zakresie przestrzegania przepisów prawa pracy i przepisów o zabezpieczeniu społecznym (art. 90 ustawy Pzp),
- w opisie przedmiotu zamówienia oraz kryteriach oceny ofert jako oznakowanie społeczne (art. 30a ustawy Pzp).

Istotne znaczenie, także przy wykorzystaniu klauzul społecznych, mają **pozacenowe kryteria oceny ofert** (art. 91 ust. 2 i 2a ustawy Pzp), które pozwalają uwzględniać aspekty społeczne, w tym integrację zawodową i społeczną osób zagrożonych marginalizacją społeczną czy też dostępność usług, produktów czy też przedmiotów dostaw dla osób niepełnosprawnych.

W zamówieniach publicznych można także stosować inne rozwiązania **ułatwiające dostęp** do zamówień publicznych podmiotom realizującym cele społecznie użyteczne. Do takich rozwiązań należą przede wszystkim:

- niestosowanie ustawy Pzp przy udzielaniu zamówień o wartości poniżej progów unijnych, których przedmiotem są usługi lub roboty budowlane realizujące przedsięwzięcia rewitalizacyjne zawarte w gminnym programie rewitalizacji oraz wykonywane na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji, jeżeli te zamówienia udzielane są przez gminę lub gminne jednostki organizacyjne organizacjom pozarządowym lub spółdzielniom socjalnym, a przedmiot zamówienia należy do działalności statutowej wykonawcy lub w celu aktywizacji

osób mających miejsce zamieszkania na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji
(art. 4d ustawy Pzp),

- możliwość zastrzeżenia udzielenia zamówienia o wartości poniżej 30 tys. euro przez jednostkę sektora finansów publicznych wyłącznie dla spółdzielni socjalnych (art. 15a ustawy o spółdzielniach socjalnych).

Zgodnie z prawem, klauzule społeczne mogą być stosowane zarówno w zamówieniach powyżej 30 tysięcy euro netto, jak i w tak zwanych zamówieniach podprogowych, czyli do 30 tysięcy euro netto. Przy udzielaniu zamówień podprogowych zamawiających nie obowiązuje stosowanie ustawy Prawo zamówień publicznych, ale mogą wykorzystywać jej elementy, na przykład stosować klauzule społeczne.

Obecnie w polskim Prawie zamówień publicznych obowiązują cztery rozwiązania określane mianem klauzul społecznych. W tekście używane są nazwy klauzul, które nie występują w ustawie Pzp, ale są powszechnie stosowane w praktyce zamówień publicznych.

Podstawy prawne stosowania klauzul społecznych:

- **ustawa Pzp: art. 22 ust. 2 i 2a, art. 29 ust. 3a, art. 29 ust. 4, art. 36 ust. 2 pkt 8a i 9, art. 138p, art. 143e,**
- **rozporządzenie Ministra Rozwoju z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie rodzajów dokumentów, jakich może żądać zamawiający od wykonawcy w postępowaniu o udzielenie zamówienia: § 11¹¹, wraz ze zmianami z października 2018 r. i grudnia 2019 r.**

---

¹¹ Rozporządzenie Ministra Rozwoju z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie rodzajów dokumentów, jakich może żądać zamawiający od wykonawcy w postępowaniu o udzielenie zamówienia, wraz ze zmianami z października 2018 r. i grudnia 2019 r. (Dz.U. 2016 poz. 1116 z późn. zm.)

KLAUZULA Z ART. 22 UST. 2 I 2A USTAWY PZP, TAK ZWANA KLAUZULA ZASTRZEŻONA

Klauzula zastrzeżona stosowana jest nieprzerwanie od 2009 roku, ale jej brzmienie zostało zmodyfikowane w 2016 roku. Jest to szczególna forma klauzuli społecznej, gdyż umożliwia zamawiającemu **ograniczenie** (tak zwane zastrzeżenie) udziału w postępowaniu do określonej grupy oferentów. Przed nowelizacją ustawy Pzp z czerwca 2016 roku klauzula zastrzeżona dotyczyła jedynie podmiotów zatrudniających osoby niepełnosprawne, obecnie dotyczy również zatrudnienia innych grup osób zagrożonych społeczną marginalizacją. Klauzula zastrzeżona umożliwia zawężenie grona wykonawców składających oferty wyłącznie do podmiotów spełniających **łącznie** dwa warunki:

- są zakładami pracy chronionej lub innymi podmiotami, które samodzielnie lub za pośrednictwem wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, realizujących zamówienie, prowadzą działalność obejmującą społeczną i zawodową integrację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- osoby należące do grup zagrożonych społeczną marginalizacją stanowią minimum 30% osób zatrudnionych przez oferenta, **przy czym zamawiający może wymagać wyższego wskaźnika zatrudnienia.**

W ustawie Pzp wymienione są przykładowe grupy osób zagrożonych marginalizacją społeczną, których może dotyczyć klauzula zastrzeżona:

- osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych¹²,
- bezrobotni w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy¹³,
- osoby pozbawione wolności lub zwalniane z zakładów karnych, o których mowa w ustawie Kodeks karny wykonawczy¹⁴, mające trudności w integracji ze środowiskiem,
- osoby z zaburzeniami psychicznymi w rozumieniu ustawy o ochronie zdrowia psychicznego¹⁵,
- osoby bezdomne w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej¹⁶,

---

¹² Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 426 z późn. zm.).

¹³ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1409 z późn. zm.)

¹⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. 2020 poz. 523 z późn. zm.)

¹⁵ Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. 2020 poz. 685 z późn. zm.)

- osoby, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, o których mowa w ustawie o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej¹⁷,
- osoby do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadające status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia,
- osoby będące członkami mniejszości znajdujące się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności będących członkami mniejszości narodowych i etnicznych w rozumieniu ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym¹⁸.

Jeśli chodzi o warunek podmiotowy wymieniony w art. 22 ust. 2 to spełniają go zakłady pracy chronionej, których działalność reguluje ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Status zakładu pracy chronionej przyznaje wojewoda, on także prowadzi publicznie dostępny wykaz zakładów pracy chronionej mających siedzibę na terenie województwa. Spełniają go również inne podmioty prowadzące społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, np. spółdzielnie pracy, w tym spółdzielnie socjalne, zakłady aktywności zawodowej czy centra integracji społecznej.

Warunki klauzuli zastrzeżonej muszą być spełnione w momencie przystąpienia podmiotu do postępowania. Oznacza to, że w praktyce klauzula zastrzeżona może być w ograniczonym zakresie wykorzystywana w stosunku do dwóch grup osób wymienionych w ustawie Pzp: bezrobotnych i poszukujących pracy pozostających bez zatrudnienia. W pierwszym przypadku, jeżeli bezrobotni zostali zatrudnieni przez oferenta przed przystąpieniem do postępowania to stracili status osób bezrobotnych. Oferent nie będzie więc w stanie spełnić warunku zatrudniania osób bezrobotnych, z wyjątkiem kilku wyjątkowych sytuacji, np. zatrudniania stażystów skierowanych przez urząd pracy, którzy nie tracą statusu osób bezrobotnych. Z kolei osoby poszukujące pracy nie tracą co prawda swojego statusu w momencie podjęcia pracy, ale przestają spełniać drugi z warunków określonych w ustawie Pzp, czyli pozostawanie bez zatrudnienia. W ich przypadku zastosowanie klauzuli zastrzeżonej wydaje się praktycznie niemożliwe.

---

¹⁶ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1876 z późn. zm.)

¹⁷ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2019 poz. 1666 z późn. zm.)

¹⁸ Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (t.j. Dz.U. 2017 poz. 823 z późn. zm.)

W przypadku klauzuli zastrzeżonej osoby należące do wskazanych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym muszą być zatrudnione przez wykonawcę, ale nie muszą realizować zamówienia.

Jeżeli zamawiający zastosuje klauzulę zastrzeżoną, to zgodnie z cytowanym wcześniej rozporządzeniem Ministra Rozwoju w sprawie rodzajów dokumentów, jakich może żądać zamawiający od wykonawcy w postępowaniu o udzielenie zamówienia:

- decyzji w sprawie przyznania statusu zakładu pracy chronionej lub zakładu aktywności zawodowej,
- innych dokumentów potwierdzających status wykonawcy jako zakładu pracy chronionej lub potwierdzających prowadzenie przez wykonawcę, lub przez jego wyodrębnioną organizacyjnie jednostkę, która będzie realizowała zamówienie publiczne, działalności obejmującej społeczną i zawodową integrację osób należących do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- dokumentów potwierdzających procentowy wskaźnik zatrudnienia osób należących do jednej lub więcej grup, o których mowa w art. 22 ust. 2 ustawy, zatrudnionych przez zakłady pracy chronionej lub wykonawcę lub jego wyodrębnioną organizacyjnie jednostkę, która będzie realizowała zamówienie.

KLAUZULA Z ART. 29 UST. 3A USTAWY PZP, TAK ZWANA KLAUZULA PRACOWNICZA

Wprowadzona została jesienią 2014 roku jako możliwość, a od lipca 2016 roku jej stosowanie - jako jedynej z klauzul - jest obligatoryjne. Klauzula pracownicza dotyczy obowiązku zatrudnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane przez zamawiającego czynności w zakresie realizacji zamówienia. To rozwiązanie pojawiło się w ustawie Pzp w 2014 roku i miało charakter fakultatywny, od lipca 2016 roku jest to **obowiązek** zamawiającego. Oznacza to, że zamawiający chcąc zlecić zamówienie dotyczące usług lub robót budowlanych **musi przeanalizować**, czy obejmuje ono czynności wymagające zatrudnienia na umowę o pracę. Jeżeli tak jest, to zamawiający musi uwzględnić taki wymóg w opisie przedmiotu zamówienia, wskazując te czynności. Jeżeli uzna, że zamówienie nie obejmuje takich czynności, to nie ma obowiązku stosowania wymogu zatrudnienia na umowę o pracę. Prawo pracy wskazuje, że umowa o pracę obejmuje wykonywanie pracy spełniającej łącznie cztery warunki: (1) na rzecz pracodawcy, (2) pod jego kierownictwem, (3) w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę i (4) za wynagrodzeniem (art. 22. § 1 ustawy Kodeks pracy¹⁹).

Jeżeli zamawiający oceni, że zamówienie obejmuje czynności wymagające zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, to - zgodnie z art. 36 ust. 2 pkt 8a ustawy Pzp – musi w ogłoszeniu i specyfikacji istotnych warunków zamówienia wskazać: czynności, które mają być wykonane przez pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, sposób dokumentowania zatrudnienia tych osób, swoje uprawnienia w zakresie kontroli spełniania wymogów klauzuli oraz sankcje z tytułu ich nie spełnienia. Zgodnie z art. 143e) ustawy Pzp musi także zawrzeć w umowie postanowienia dotyczące sposobu dokumentowania zatrudnienia oraz kontroli spełniania przez wykonawcę lub podwykonawcę wymagań dotyczących zatrudnienia na umowę o pracę oraz postanowienia dotyczące sankcji z tytułu niespełnienia wymagań, o których mowa w art. 29 ust. 3a ustawy Pzp. Więcej informacji na temat uprawnień dotyczących weryfikacji warunku zatrudnienia na umowę o pracę oraz warunków objętych pozostałymi klauzulami znajduje się w rozdziale 5.

Aby wypełnić warunek klauzuli pracowniczej wykonawca może skierować do realizacji wskazanych przez zamawiającego czynności wcześniej zatrudnionych na umowę o pracę pracowników (oddelegowanie), zatrudnić do ich realizacji na umowę o pracę osoby wcześniej zatrudnione w innych formach lub też zatrudnić nowe osoby.

---

¹⁹ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1320 z późn. zm.)

KLAUZULA Z ART. 29 UST. 4 USTAWY PZP, TAK ZWANA KLAUZULA ZATRUDNIENIOWA

Zgodnie z art. 29 ust. 4 ustawy Pzp zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, które mogą obejmować aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne, związane z innowacyjnością lub zatrudnieniem, w szczególności dotyczące zatrudnienia:

- bezrobotnych lub młodocianych w celu przygotowania zawodowego, o których mowa w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- niepełnosprawnych, o których mowa w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- innych niż określone powyżej, o których mowa w ustawie o zatrudnieniu socjalnym²⁰ lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Pozostałe grupy wymienione w ustawie o zatrudnieniu socjalnym to:

- bezdomni realizujący indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
- uzależnieni od alkoholu, narkotyków lub innych środków odurzających,
- chorzy psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,
- zwalniani z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
- uchodźcy realizujący indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
- osoby niepełnosprawne, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Jeżeli zamawiający zdecyduje się zastosować klauzulę zatrudnieniową, to zgodnie z art. 36 ust. 2 pkt 9 ustawy Pzp musi w specyfikacji istotnych warunków zamówienia określić: liczbę i okres wymaganego

---

²⁰ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz.U. 2020 poz. 176 z późn.zm.)

zatrudnienia osób, których dotyczy klauzula oraz uprawnienia zamawiającego w zakresie kontroli spełniania przez wykonawcę wymagań określonych w klauzuli.

Oferent nie musi spełniać warunku dotyczącego zatrudnienia przystępując do postępowania, musi go wypełnić przed przystąpieniem do realizacji zamówienia lub też w innym terminie wskazanym przez zamawiającego w SIWZ i w umowie.

Wykonawca, aby spełnić warunek klauzuli, może zatrudnić nowych pracowników należących do określonych grup zagrożonych marginalizacją albo skierować do realizacji zamówienia osoby wcześniej zatrudnione, o ile w momencie zatrudnienia nie utraciły one statusu osób marginalizowanych. **Skierowanie do realizacji zamówienia może dotyczyć na przykład pracowników niepełnosprawnych czy chorych psychicznie, ale nie osób bezrobotnych, bowiem na skutek uprzedniego zatrudnienia, przed wszczęciem postępowania o udzielenie zamówienia, tracą one status osoby bezrobotnej. W przypadku klauzuli zatrudnieniowej dopuszczalne jest zatrudnienie pracownika zarówno na podstawie stosunku pracy jak i umowy cywilnoprawnej.**

KLAUZULA Z ART. 138P USTAWY PZP, TAK ZWANA KLAUZULA USŁUGOWA

Jest to rozwiązanie wprowadzone nowelizacją ustawy Pzp z 2016 roku. Klauzula usługowa ma charakter klauzuli zastrzeżonej, można ją zastosować przy udzielaniu zamówień na określone rodzaje usług zdrowotnych, społecznych oraz kulturalnych wymienionych w ustawie.

Jeżeli zamawiający zleca tego typu usługi, to może **ograniczyć** udział w postępowaniu wyłącznie do podmiotów, które łącznie spełniają następujące warunki:

- celem ich działalności jest realizacja zadań w zakresie użyteczności publicznej związanej ze świadczeniem tych usług oraz społeczna i zawodowa integracja osób, o których mowa w art. 22 ust. 2 (klauzula zastrzeżona),
- nie działają w celu osiągnięcia zysku, przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników,
- struktura zarządzania nimi lub ich struktura własnościowa opiera się na współzarządzaniu w przypadku spółdzielni, akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników, co wykonawca określa w swoim statucie,

- w ciągu ostatnich 3 lat poprzedzających dzień wszczęcia postępowania o udzielenie zamówienia na usługi społeczne nie udzielono im zamówienia na podstawie tego przepisu przez tego samego zamawiającego.

Umowa na realizację zamówienia udzielonego z zastosowaniem klauzuli usługowej nie może zostać zawarta na okres dłuższy niż 3 lata. W ustawie Pzp wymienione są kody usług CPV, określone we Wspólnym Słowniku Zamówień, przy zleceniu których zamawiający może zastosować klauzulę usługową: 75121000-0, 75122000-7, 75123000-4, 79622000-0, 79624000-4, 79625000-1, 80110000-8, 80300000-7, 80420000-4, 80430000-7, 80511000-9, 80520000-5, 80590000-6, od 85000000-9 do 85323000-9, 92500000-6, 92600000-7, 98133000-4, 98133110-8.

Zestawienie rodzajów usług z przykładami zamówień przedstawia poniższa tabela:

Numer kodu CPV	Rodzaj usługi	Przykłady zamówień
75121000-0	Usługi administracyjne w zakresie edukacji	Koordinator praktyk i staży dla uczniów szkół zawodowych
75122000-7	Usługi administracyjne w zakresie opieki zdrowotnej	Koordinacja świadczenia usług zdrowotnych
75123000-4	Administrowanie osiedlami mieszkalnymi	Administrowanie nieruchomościami
79622000-0	Usługi w zakresie pozyskiwania pracowników świadczących pomoc domową	Rekrutacja i przeszkolenie opiekunek domowych
79624000-4	Usługi w zakresie pozyskiwania personelu pielęgniarskiego	Rekrutacja pielęgniarek
79625000-1	Usługi w zakresie pozyskiwania personelu medycznego	Rekrutacja lekarzy specjalistów
80110000-8	Usługi szkolnictwa przedszkolnego	Prowadzenie usług edukacyjnych w przedszkolach
80300000-7	Usługi szkolnictwa wyższego	Świadczenie usług edukacyjnych w wyższej szkole zawodowej
80420000-4	Usługi e-learning	Przeprowadzenie zajęć edukacyjnych w formie e-learningu wraz z dostarczeniem materiałów dydaktycznych
80430000-7	Usługi edukacji osób dorosłych na poziomie akademickim	Przeprowadzenie szkoleń, warsztatów dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych

80511000-9	Usługi szkolenia personelu	Przeszkolenie personelu w zakresie obsługi nowych urządzeń
80520000-5	Placówki szkoleniowe	Program szkoleń specjalistycznych w zakresie diagnostyki medycznej
80590000-6	Usługi seminaryjne	Organizacja i przeprowadzenie cyklu seminariów dla pracowników samorządowych
od 85000000-9 do 85323000-9	Różnego rodzaju usługi zdrowotne i społeczne	Świadczenie usług medycznych, rehabilitacyjnych, opiekuńczych, socjalnych
92500000-6	Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne usługi kulturalne	Organizacja imprez promujących czytelnictwo
92600000-7	Usługi sportowe	Świadczenie usług zapewniających dostęp do zajęć i obiektów sportowo-rekreacyjnych
98133000-4	Usługi świadczone przez organizacje społeczne	Świadczenie poradnictwa psychologicznego przez stowarzyszenie
98133110-8	Usługi świadczone przez stowarzyszenia młodzieżowe	Usługi informacji prawnej świadczone przez stowarzyszenie studentów prawa

ROZDZIAŁ 2: MOŻLIWE ZASTOSOWANIA KLAUZUL SPOŁECZNYCH

1. Kto i jakie korzyści może odnosić ze stosowania klauzul społecznych

Klauzula zastrzeżona

Klauzula zastrzeżona (art. 22 ust. 2 i 2a Pzp) **wpływa pośrednio na podtrzymywanie i wzrost zatrudnienia osób zagrożonych marginalizacją społeczną przez pracodawców**. Klauzula zastrzeżona zwiększa także szanse pozyskania zamówienia publicznego przez podmioty zatrudniające osoby wykluczone społecznie, w tym podmioty ekonomii społecznej. Korzyści osiągnięte przez zamawiającego to podtrzymywanie i wspieranie zatrudnienia osób należących do grup zagrożonych marginalizacją społeczną na lokalnym i regionalnym rynku pracy, budowa wizerunku społecznie odpowiedzialnego terytorium. Korzyści osiągnięte przez wykonawcę to zwiększenie szans na pozyskanie zamówienia publicznego, możliwość dodatkowego wsparcia finansowego ze środków publicznych w trakcie zatrudnienia tych osób, budowa wizerunku społecznie odpowiedzialnej organizacji.

Klauzula pracownicza

Klauzula pracownicza z kolei służy wspieraniu **godnej pracy** poprzez zatrudnianie pracowników na podstawie umowy o pracę. Sprzyja to stabilizacji zatrudnienia i wzmacnia pozycję pracownika, a także jego **bezpieczeństwo socjalne**. Z punktu widzenia zamawiającego zwiększa to szanse na **stabilność realizacji** zamówienia publicznego.

Klauzula zatrudnieniowa

Celem klauzuli zatrudnieniowej jest **stymulowanie zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem zawodowym i społecznym**. Klauzule społeczne motywują pracodawców do tego, aby takie osoby zatrudniać przy realizacji zamówień publicznych. Instrument ten może być stosowany selektywnie i dzięki temu istnieje możliwość koncentracji na osobach, których sytuacja jest najtrudniejsza. Zamawiający uznając, że właśnie ta grupa osób, spośród katalogu grup wymienionych w art. 29 ust. 4 ustawy Pzp oraz rozszerzonych w art. 1 ust. 2 Ustawy o zatrudnieniu socjalnym, wymaga wsparcia, stymuluje w ten sposób zatrudnienie osób do niej należących. Jeżeli na przykład problemy z zatrudnieniem w danej gminie czy powiecie mają osoby bezdomne, to zamawiający może stawiać wykonawcom wymóg zatrudnienia tych właśnie osób. Umiejętnie stosowanie klauzuli

zatrudnieniowej może wesprzeć działania aktywizacyjne skierowane przez służby społeczne do osób zagrożonych wykluczeniem społecznymi i zawodowym.

Korzyści osiągnane przez zamawiającego to przede wszystkim wsparcie zatrudnienia osób mających utrudniony dostęp do rynku pracy, ich integracja zawodowa i społeczna, zwiększona skuteczność i efektywność działań aktywizujących skierowanych do tych osób, a także budowa wizerunku społecznie odpowiedzialnego terytorium. Korzyści osiągnane przez wykonawcę to możliwość dodatkowego wsparcia finansowego ze środków publicznych w trakcie zatrudnienia tych osób, budowa wizerunku społecznie odpowiedzialnej firmy czy organizacji.

Klauzula usługowa

Klauzula usługowa ułatwia dostęp do realizacji usług społecznych, zdrowotnych i kulturalnych podmiotom niedziałającym w celu osiągnięcia zysku, mającym uspołecznioną strukturę zarządzania, realizującym zadania z zakresu użyteczności publicznej oraz prowadzącym społeczną i zawodową integrację osób zagrożonych marginalizacją. Są to organizacje pozarządowe lub inne podmioty ekonomii społecznej, których celem nie jest osiągnięcie zysku, a służenie mieszkańcom, w tym także odbiorcom zlecanych usług.

Do katalogu korzyści osiągnanych ze stosowania klauzul społecznych w dłuższej perspektywie czasowej można zaliczyć **oszczędności w wydatkowaniu środków publicznych**. Stosowanie klauzul społecznych może zwiększyć koszty realizacji usług z powodu konieczności poniesienia przez wykonawcę dodatkowych kosztów np. związanych z zatrudnieniem osób niepełnosprawnych z przygotowaniem stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych, ale w dłuższej perspektywie czasu powoduje ograniczenie udzielania świadczeń społecznych finansowanych ze środków publicznych, co przewyższa znacznie koszty związane z realizacją zamówienia.

Stosowanie klauzul społecznych jest związane z realizacją społecznej odpowiedzialności, która zakłada przyjęcie przez organizację części zobowiązań za środowisko, nie tylko w sensie ekologicznym, ale także społecznym i gospodarczym. Społeczna odpowiedzialność od momentu wprowadzenia Normy ISO 26000 dotyczy wszystkich trzech sektorów: prywatnego, pozarządowego i publicznego, zatem stosowanie klauzul to także sposób budowania wizerunku zamawiającego jako podmiotu odpowiedzialnego, budującego społecznie odpowiedzialne terytorium.

2. Charakterystyka grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które mogą być uwzględniane w klauzulach społecznych

Klauzule społeczne warunkują realizację zamówienia (w szczególności zatrudnienia szczególnych grup społecznych przy realizacji zamówienia), nie mogą natomiast dotyczyć podmiotu jako takiego, tzn. nie można w procedurze zamówień publicznych wskazać typów podmiotów, jakie mogą składać oferty. Można jednak wprowadzić wymóg zatrudnienia przez wykonawcę osób należących do określonych grup, których szczegółowy opis znajduje się poniżej.

Osoby bezrobotne są zdefiniowane przepisami ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w art. 2 ust. 1 pkt 2. Określa się osobę bezrobotną jako osobę niezatrudnioną i niewykonującą pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej, albo jeżeli jest osobą niepełnosprawną, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy, nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem uczącej się w szkole dla dorosłych lub przystępującej do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły oraz uczącej się w branżowej szkole II stopnia i szkole policealnej, prowadzącej kształcenie w formie stacjonarnej lub zaocznej lub w szkole wyższej, gdzie studiuje w formie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej.

Osobą bezrobotną może być:

- osoba, która ukończyła 18 lat,
- nie ukończyła 60 lat – kobieta lub 65 lat – mężczyzna,
- nie nabyła prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej, renty rodzinnej w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę albo po ustaniu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, zaprzestaniu prowadzenia pozarolniczej działalności, nie pobiera nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego, zasiłku macierzyńskiego lub zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego,
- nie nabyła prawa do emerytury albo renty z tytułu niezdolności do pracy, przyznanej przez zagraniczny organ emerytalny lub rentowy, w wysokości co najmniej najniższej

emerytury albo renty z tytułu niezdolności do pracy, o których mowa w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Osobą bezrobotną nie może być:

- właściciel lub posiadacz samoistnej lub zależnej nieruchomości rolnej, w rozumieniu Kodeksu cywilnego²¹, o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe lub osoba, która podlega ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe,
- osoba, która uzyskuje przychody podlegające opodatkowaniu podatkiem dochodowym z działów specjalnej produkcji rolnej, chyba że dochód z działów specjalnej produkcji rolnej, obliczony dla ustalenia podatku dochodowego od osób fizycznych, nie przekracza wysokości przeciętnego dochodu z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 2 ha przeliczeniowych ustalonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie przepisów o podatku rolnym lub podlega ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w takim gospodarstwie,
- osoba, która złożyła wniosek o wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, chyba że po złożeniu wniosku o wpis zgłosiła do ewidencji działalności gospodarczej wniosek o zawieszenie wykonywania działalności gospodarczej i okres zawieszenia jeszcze nie upłynął, albo nie upłynął jeszcze okres określony we wniosku o wpis do ewidencji działalności gospodarczej od dnia podjęcia działalności gospodarczej,
- osoba tymczasowo aresztowana lub taka, która odbywa karę pozbawienia wolności, z wyjątkiem kary pozbawienia wolności odbywanej poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego,
- osoba, która uzyskuje miesięczny przychód w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów uzyskanych z tytułu odsetek lub innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych,
- osoba, która pobiera, na podstawie przepisów o pomocy społecznej, zasiłek stały,

---

²¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1740 z późn. zm.)

- osoba, która pobiera, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy lub dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania,
- osoba, która pobiera po ustaniu zatrudnienia świadczenie szkoleniowe, o którym mowa w art. 70 ust. 6 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- osoba, która podlega, na podstawie odrębnych przepisów, obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników,
- osoba, która pobiera na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów zasiłku dla opiekuna.

Elementem potwierdzającym fakt spełnienia wszystkich warunków zatrudnienia bezrobotnego przez pracodawcę jest zarejestrowanie we właściwym powiatowym urzędzie pracy oraz posiadanie zaświadczenia przez tę osobę (o zarejestrowaniu w urzędzie pracy). **Osoby bezrobotne nie tracą swojego statusu, jeżeli pracodawca zawarł z powiatowym urzędem pracy umowę dotyczącą ich zatrudnienia w ramach stażu lub prac interwencyjnych.**

Osoba poszukująca pracy to, zgodnie z art. 2 ust. 2 pkt 22 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, obywatel polski lub cudzoziemiec poszukujący zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub innej formy pomocy określonej w ustawie, zarejestrowany w powiatowym urzędzie pracy. Zgodnie z ustawą Pzp klauzula zastrzeżona dotyczy osób poszukujących pracy, spełniających łącznie dwa warunki:

- brak zatrudnienia,
- wiek: do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia.

Status osoby poszukującej pracy oraz fakt zatrudnienia potwierdza powiatowy urząd pracy, wiek można zweryfikować na podstawie dowodu osobistego.

Osoby młodociane w celu przygotowania zawodowego, które ukończyły 15 lat a nie przekroczyły 18 lat i nie posiadają kwalifikacji zawodowych zgodnie z działem IX Kodeksu pracy. Określenie osoby młodocianej używa się do młodocianego w rozumieniu Kodeksu pracy (art. 190 §1). Pracodawcy mogą zatrudniać tylko tych młodocianych, którzy ukończyli co najmniej ośmioletnią szkołę podstawową oraz przedstawiać świadectwo lekarskie stwierdzające, że praca danego rodzaju

nie zagraża ich zdrowiu. Szczególne zasady zatrudnienia młodocianych, którzy nie ukończyli 15 roku życia zawarte są w art. 191 §2 Kodeksu Pracy.

Młodociany nieposiadający kwalifikacji zawodowych może być zatrudniony tylko w celu przygotowania zawodowego. Pracodawca jest zobowiązany zapewnić młodocianym pracownikom opiekę i pomoc, niezbędną dla ich przystosowania się do właściwego wykonywania pracy.

Elementem potwierdzającym fakt spełnienia warunku zatrudnienia młodocianych przez pracodawcę jest posiadanie świadectwa szkolnego ukończenia ośmioletniej szkoły podstawowej oraz świadectwo lekarskie stwierdzające, że praca danego rodzaju nie zagraża ich zdrowiu.

Osoby niepełnosprawne określone ustawą z 27 sierpnia 1997 o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych. Osoba niepełnosprawna jest to osoba, której stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności ogranicza zdolności do wykonywania pracy zawodowej. Ustawa określa trzy stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany oraz lekki. Do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych. Do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Pozostałe osoby, których dotyczyć mogą klauzule społeczne:

- bezdomni realizujący indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, którzy uzyskają potrzebne zaświadczenie z ośrodka pomocy społecznej,
- uzależnieni od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego, którzy otrzymają zaświadczenie z zakładu leczenia odwykowego,

- uzależnieni od narkotyków lub innych środków odurzających, którzy po zakończeniu programu terapeutycznego uzyskają odpowiednie zaświadczenie z zakładu opieki zdrowotnej,
- chorzy psychicznie, którzy po zakończeniu programu terapeutycznego uzyskają odpowiednie zaświadczenie z zakładu opieki zdrowotnej,
- zwalniani z zakładów karnych, mający trudności w integracji ze środowiskiem w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, którzy uzyskają potrzebne zaświadczenie z ośrodka pomocy społecznej,
- uchodźcy realizujący indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, którzy otrzymają zaświadczenie z powiatowego centrum pomocy rodzinie,
- osoby będące członkami mniejszości znajdującej się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności będących członkami mniejszości narodowych i etnicznych w rozumieniu ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym.

Grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym pojawiają się w przypadku klauzuli zastrzeżonej i zatrudnieniowej, ale nie są w obu przypadkach w pełni tożsame:

Grupa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Klauzula zastrzeżona (art. 22 ust. 2 i 2a)	Klauzula zatrudnieniowa (art. 29 ust. 4)
Osoby niepełnosprawne	✓	✓
Osoby bezrobotne	✓	✓
Młodociani w celu przygotowania zawodowego		✓
Osoby pozbawione wolności lub zwalniane z zakładów karnych mające trudności w integracji ze środowiskiem	✓	✓

Osoby z zaburzeniami psychicznymi	✓	✓
Osoby bezdomne	✓	✓ tylko te, które realizują indywidualny program wychodzenia z bezdomności
Osoby, które uzyskały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	✓	✓ tylko uchodźcy realizujący indywidualny program integracji
Osoby do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadające status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia	✓	
Osoby będące członkami mniejszości znajdującej się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności będących członkami mniejszości narodowych i etnicznych	✓	
Uzależnieni od alkoholu		✓ którzy po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego otrzymają zaświadczenie z zakładu leczenia odwykowego

Uzależnieni od narkotyków lub innych środków odurzających		 którzy po zakończeniu programu terapeutycznego uzyskają odpowiednie zaświadczenie z zakładu opieki zdrowotnej
--	--	--

ROZDZIAŁ 3: KLAUZULE SPOŁECZNE JAKO INSTRUMENT ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ

1. Co to jest ekonomia społeczna

Ekonomię społeczną możemy traktować w dwojaki sposób: jako dziedzinę nauki i jako metodę działania. To drugie podejście charakterystyczne jest dla współczesnego rozumienia ekonomii społecznej – w jej potocznym sensie. W tym rozumieniu **ekonomię społeczną** można traktować jako sposób działania **pozwalający na osiągnięcie celów społecznych metodami ekonomicznymi**. Celami tymi są przede wszystkim aktywizacja zawodowa i społeczna osób wykluczonych oraz świadczenie usług społecznych zaspokajających istotne potrzeby obywateli.

Ekonomia społeczna oznacza:

- dla osób indywidualnych – szanse na porzucenie pozycji klienta, osoby zależnej od pomocy innych,
- dla organizacji – umiejętność zdobywania środków na własne działania,
- dla wspólnot – umiejętność samodzielnego formułowania strategii rozwojowych opartych na własnych zasobach.

Ekonomia społeczna²² polega na samoorganizacji ludzi dla rozwiązania ich podstawowych problemów życiowych. Warto tu zwrócić uwagę na dwie istotne różnice pomiędzy ekonomią społeczną a ekonomią tradycyjną, tj.: motywację i cel. Podmioty ekonomii społecznej nie są nastawione na maksymalizację zysku, czy też zwiększanie dochodu udziałowców lub właścicieli, ale na **reinwestowanie osiągniętych zysków we wspólnotę lub cele społeczne**²³.

W sferze ekonomii społecznej działają bardzo różne podmioty, przede wszystkim organizacje pozarządowe, ale także spółdzielnie socjalne, zakłady aktywności zawodowej.

Część z tych podmiotów sama nie prowadzi działalności gospodarczej, natomiast stara się wspierać

---

²² Ekonomia społeczna, nazywana również *ekonomią solidarności, ekonomią obywatelską, gospodarką społeczną, przedsiębiorczością społeczną* nie doczekała się jak na razie jednej, powszechnie uznanej i akceptowalnej definicji. W związku z tym, w różnych opracowaniach, w zależności od autora podejście do definiowania może być odmienne. Rozbieżności w definiowaniu ekonomii społecznej wynikają między innymi z faktu, iż jest to pojęcie bardzo szerokie i dotyka wielu sfer życia społecznego.

²³ www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433225, dostęp: 11.09.2018 r.

aktywizację zawodową osób wykluczonych społecznie. Część z podmiotów ekonomii społecznej, np. spółdzielnie socjalne, prowadzi działalność gospodarczą służącą realizacji celów społecznych i te określane są mianem przedsiębiorstw społecznych. Podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne nie zostały dotychczas zdefiniowane prawnie, ale ich operacyjne definicje zaproponowane zostały przez rząd w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej²⁴.

Podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne, mogą działać w różnych formach prawnych, na przykład:

- stowarzyszenia,
- fundacje,
- spółdzielnie inwalidów,
- spółdzielnie pracy,
- spółdzielnie socjalne,
- spółki non-profit,
- zakłady aktywności zawodowej.

O zamówienia publiczne mogą ubiegać się te podmioty ekonomii społecznej, które mają osobowość prawną oraz prowadzą działalność gospodarczą w rozumieniu ustawy Prawo przedsiębiorców²⁵ lub działalność statutową odpłatną w rozumieniu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie²⁶, działalność kulturalną w rozumieniu ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej²⁷ albo działalność oświatową w rozumieniu ustawy o systemie oświaty²⁸.

---

²⁴ „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej” – załącznik do uchwały nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej” (M.P. 2014 nr 0, poz. 811)

²⁵ Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz.U. 2019 poz. 1292 z późn. zm.)

²⁶ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1057 z późn. zm.)

²⁷ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz.U. 2020 poz. 194 z późn. zm.)

²⁸ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1327 z późn. zm.)

2. Dlaczego warto wspierać ekonomię społeczną

Działalność podmiotów ekonomii społecznej przynosi społecznościom, w tym szczególnie lokalnym, zarówno korzyści gospodarcze, jak i społeczne. Należą do nich przede wszystkim:

- **powstawanie nowych miejsc pracy** (w tym dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i/lub na terenach o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego);
- tworzenie warunków do **integracji społecznej i zawodowej** (usamodzielnianie, aktywizacja zawodowa i społeczna, powstawanie nowych miejsc pracy);
- wzmacnianie **rozwoju kapitału społecznego** (wymiar indywidualny i społeczny); stymulowanie rozwoju lokalnego (mobilizacja lokalnych zasobów, mobilizacja społeczności lokalnej do wspólnych działań, poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki, wzrost dochodu członków społeczności lokalnej, zwiększanie lokalnego popytu na dobra i usługi);
- **dostarczanie usług społecznie użytecznych** (np. usługi opiekuńcze, usługi w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, kultury i ochrony środowiska; zbiorowe usługi komunalne; usługi wzajemne – przedsięwzięcia działające w obszarze rynku i konkurencyjne właśnie ze względu na swój charakter, np. ubezpieczenia wzajemne, usługi zdrowotno-opiekuńcze, spółdzielnie telefoniczne itp.);
- bycie narzędziem **rozwoju regionalnego** (odpowiednio ukierunkowane wsparcie rozwoju przedsiębiorstw społecznych może służyć wyrównywaniu szans mieszkańców obszarów znajdujących się w trudniejszej sytuacji).

Inną przyczyną, dla której warto wspierać podmioty ekonomii społecznej, jest zbieżność celów ekonomii społecznej z zasadami **zrównoważonego rozwoju**. Jak wynika z zapisów przyjętych w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 roku, jedną z jej podstaw jest oparcie na zasadach określonych w Deklaracji z Rio. Bezpośrednio zaś odnosi się do tego zagadnienia zasada 5, określająca konieczność włączenia przeciwdziałania ubóstwu, we wszystkich jego formach i patologiach, do procesów rozwoju zrównoważonego. Z kolei zasada 10, określająca konieczność udziału społeczeństwa w zarządzaniu zasobami środowiska i procesach podejmowania decyzji w rozwoju zrównoważonym – odnosi się do kwestii partycypacji społecznej, rozumianej jako zaangażowanie różnych grup społecznych w rozwiązywanie lokalnych problemów. Często dzieje się tak, że niektóre grupy społeczne są, z różnych przyczyn, marginalizowane w procesie identyfikacji i wypracowywania propozycji rozwiązań lokalnych problemów. Istotną rolę w tych działaniach

mogą i powinny odgrywać podmioty ekonomii społecznej w charakterze instytucji wzmacniającej głos grup niebiorących udziału w życiu publicznym.

Wsparcie rozwój ekonomii społecznej zostało przewidziane w **Planie Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2013-2020**²⁹, a także w **Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020**³⁰.

3. Charakterystyka podmiotów ekonomii społecznej w Polsce i w Warszawie

Liczbę przedsiębiorstw gospodarki społecznej w Europie szacuje się na ok. 2 miliony, co stanowi 10% wszystkich europejskich przedsiębiorstw. Sektor ekonomii społecznej zapewnia szeroki zakres produktów i usług, generując ok. 14,5 milionów miejsc pracy w całej Europie.

W Polsce z uwagi na wspomniany brak prawnej definicji podmiotu ekonomii społecznej nie są prowadzone oficjalne statystyki, w oparciu o które można byłoby podać dokładną liczbę działających czy też zarejestrowanych podmiotów. W oparciu o dane przedstawione w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej liczbę działających podmiotów ekonomii społecznej pod koniec 2016 roku można było szacować na prawie 94 tysiące. W województwie mazowieckim pod koniec 2017 roku było prawie 21 000 organizacji pozarządowych, w tym 141 spółdzielni socjalnych, 8 Zakładów Aktywności Zawodowej, 13 centrów integracji społecznej, 19 klubów integracji społecznej oraz 83 warsztaty terapii zajęciowej³¹.

4. Jak wykorzystać klauzule społeczne do wspierania ekonomii społecznej

Z punktu widzenia rozwoju i zapewnienia trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej jedną z istotnych kwestii jest upowszechnianie stosowania kryteriów społecznych przy zlecaniu usług i zakupie towarów przez instytucje publiczne, a także podmioty z sektora biznesowego i pozarządowego. Kryteria społeczne mogą być stosowane m.in. poprzez umieszczenie w procedurach kontraktowych tzw. klauzul społecznych, czyli szczególnych warunków realizacji zamówień

---

²⁹ „Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2013-2020”, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, Warszawa 2013 r.

³⁰ „Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020”, Zarząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2015 r.

³¹ Dane Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej, stan na 31 grudnia 2017 r.

publicznych z uwagi na istotne względy społeczne (np. preferencji związanych z zatrudnianiem osób wykluczonych z rynku pracy, przewidzianych w ustawie Pzp i innych dokumentach).

Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej może być jednym z celów stosowania klauzul społecznych. Wynika to przede wszystkim z faktu, że przedsiębiorstwa społeczne – przynajmniej w Polsce – najczęściej są nastawione na integrację zawodową i społeczną osób zagrożonych wykluczeniem, a więc dokładnie realizują podstawowy społeczny cel stosowania klauzul społecznych³².

Społeczna Strategia Warszawy - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009-2020 wskazuje, że społecznie odpowiedzialne kontraktowanie i inwestowanie jest jednym z instrumentów zwiększania korzyści społecznych z inwestycji finansowanych ze środków publicznych³³.

Klauzule społeczne w znaczący sposób przyczyniają się do:

- aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem zawodowym i społecznym,
- wyrównywania szans na rynku pracy,
- podniesienia umiejętności pracowników, a w rezultacie ich sytuacji na rynku pracy,
- wsparcia idei rozwoju przedsiębiorczości społecznej,
- budowy wizerunku zamawiającego jako podmiotu społecznie wrażliwego³⁴.

Podmioty ekonomii społecznej jako organizacje, których przedmiotem zainteresowania jest realizacja celów społecznych, służących aktywizacji społecznej i zawodowej osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji, wprost wpisują się w definicję klauzuli społecznej.

Z tego punktu widzenia klauzule społeczne mogą stać się niezwykle istotnym narzędziem oddziaływania na bardzo dużym rynku, co może przynosić korzyści tysiącom osób w trudnej sytuacji na rynku pracy, promując ich włączanie zawodowe, umożliwiając im zdobycie doświadczenia

---

³² T. Schimanek, Podstawowe informacje o klauzulach społecznych, FISE, Warszawa 2012 r., s.9.

³³ „Społeczna Strategia Warszawy – Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009-2020”, Warszawa 2008 r., s. 89, strategia.um.warszawa.pl.

³⁴ www.eslubelskie.pl, dostęp: 29.10.2013 r.

zawodowego, wpływać pozytywnie na zmniejszanie wskaźnika bezrobocia, ograniczać wydatki socjalne (...)³⁵.

---

³⁵ <http://rownetraktowanie.gov.pl/aktualnosci/kwestie-spoeczne-w-zamowieniach-publicznych-klauzule-spoeczne>, dostęp: 11.09.2018 r.

ROZDZIAŁ 4: STOSOWANIE KLAUZUL SPOŁECZNYCH KROK PO KROKU

1. Jak się przygotować do stosowania klauzul społecznych

Prawo zamówień publicznych daje zamawiającemu możliwość stosowania klauzul społecznych, ale nie jest to obowiązek, z wyjątkiem klauzuli pracowniczej (art. 29 ust. 3a ustawy Pzp), która zobowiązuje zamawiającego do przeanalizowania przedmiotu zamówienia pod kątem jej zastosowania. Zamawiający ma swobodę wyboru w tym zakresie, a decyzja o zastosowaniu klauzuli społecznej powinna być uzasadniona istotnymi względami społecznymi. W przypadku klauzuli zatrudnieniowej zamawiający ma także pełną swobodę w określeniu liczby osób, które ma zatrudnić wykonawca oraz grupy zagrożonej wykluczeniem społecznym, do której powinny one należeć. W przypadku klauzuli zastrzeżonej zamawiający również może wybrać grupę zagrożoną wykluczeniem, ma także możliwość określenia wskaźnika zatrudnienia osób należących do tej grupy. Decyzja w tym względzie powinna być oparta na analizie rynku, aby postępowanie z klauzulą społeczną było skuteczne.

ROZPOZNANIE RYNKU

Jeżeli zamawiający zastosuje klauzulę bez wcześniejszego rozpoznania rynku potencjalnych wykonawców ryzykuje tym, że w postępowaniu nie zostaną złożone oferty, które spełniałyby wymogi określone w ramach klauzuli, co skutkuje nierozstrzygnięciem postępowania, a więc nieudzieleniem zamówienia publicznego. Rozpoznanie rynku jest działaniem niewynikającym wprost z ustawy Pzp, ale niezbędnym dla celowego i oszczędnego realizowania wydatku związanego z udzielanym zamówieniem publicznym, a to obowiązek, który ustawowo spoczywa na zamawiającym. Przed zastosowaniem klauzul społecznych zamawiający powinien dokonać rozpoznania rynku, aby ustalić, czy są na nim potencjalni wykonawcy, którzy mogliby spełnić warunki objęte klauzulami. W przeciwnym razie może okazać się, że zamawiający nie dość, że nie osiągnie planowanych korzyści społecznych, to nie znajdzie wykonawcy do realizacji zamówienia.

OCENA ZAMÓWIENIA POD KĄTEM MOŻLIWOŚCI ZATRUDNIENIA

Zamawiający powinien także dostosować liczbę i charakter osób zagrożonych wykluczeniem społecznym do przedmiotu zamówienia. Nie każde zamówienie może być realizowane na przykład przez osoby niepełnosprawne czy młodociane. Określając grupę (czy też grupy), do których mają

należę osoby zatrudnione przez wykonawcę, zamawiający powinien także w miarę możliwości kierować się rozpoznaniem ich aktualnej sytuacji na rynku pracy.

UMIESZCZENIE INFORMACJI O KLAUZULI W DOKUMENTACJI

Prowadząc postępowanie, zamawiający mogą korzystać albo z trybów otwartych, w których obowiązkowa jest publikacja ogłoszenia, albo z trybów zamkniętych, gdzie zamawiający zaprasza wybranych wykonawców do udziału w postępowaniu. Bez względu na wybrany przez zamawiającego tryb w celu zachowania przejrzystości zamówień a także określenia warunków dotyczących sposobu realizacji zamówienia zamawiający powinien w ogłoszeniu o zamówieniu lub zaproszeniu do składania ofert wskazać warunki dotyczące klauzul społecznych. W przypadku trybów, w których obowiązkowe jest ogłoszenie o postępowaniu, najlepiej umieścić te informacje w rubryce „Opis przedmiotu zamówienia”. Choć faktycznie nie jest to wprost element zamówienia, to jednak z samym zamówieniem jest ściśle związany. Jedynie klauzula zastrzeżona jest uwzględniona we wzorze ogłoszenia i SIWZ.

W celu potwierdzenia przez uczestników postępowania spełnienia wymogów dotyczących klauzul społecznych określonych w ogłoszeniu i Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia, wykonawca wraz z ofertą składa oświadczenie, że zamówienie będzie realizowane zgodnie z wymogami zamawiającego związanymi z realizacją przedmiotu zamówienia, w tym określonych w ramach klauzuli społecznej.

Jednakże w przypadku **klauzuli zastrzeżonej** oraz **klauzuli usługowej** warunki określone przez zamawiającego są warunkami udziału w postępowaniu, dlatego zamawiający może na etapie składania ofert żądać od uczestnika postępowania dodatkowych dokumentów potwierdzających spełnianie warunków określonych w klauzuli. Podstawowym dokumentem jest **oświadczenie** uczestnika postępowania o spełnianiu wymogów określonych klauzulą, załączane do oferty. Zamawiający może także żądać dodatkowych dokumentów weryfikujących spełnianie warunków określonych w klauzuli, np. wyciągu z KRS lub innych rejestrów określającego status uczestnika postępowania, statutu lub innych dokumentów regulujących sposób jego działania czy sprawozdań z działalności.

W przypadku klauzuli **pracowniczej** i klauzuli **zatrudnieniowej** warunki określone przez zamawiającego muszą być spełnione w trakcie realizacji zamówienia, tak więc przystępując do postępowania jego uczestnik potwierdza ich spełnienie poprzez oświadczenie o spełnianiu warunków postępowania.

W przypadku klauzuli **pracowniczej** w umowie należy zawrzeć postanowienia dotyczące sposobu dokumentowania zatrudnienia oraz kontroli spełniania przez wykonawcę lub podwykonawcę wymagań dotyczących zatrudnienia na podstawie umowy o pracę oraz postanowienia dotyczące sankcji z tytułu niespełnienia wymagań, o których mowa w art. 29 ust. 3a ustawy Pzp.

W celu weryfikacji zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane przez zamawiającego czynności w zakresie realizacji zamówienia, zamawiający może żądać: oświadczenia wykonawcy lub podwykonawcy o zatrudnieniu pracownika na podstawie umowy o pracę, poświadczonej za zgodność z oryginałem kopii umowy o pracę zatrudnionego pracownika lub innych dokumentach, zawierających informacje, w tym dane osobowe, niezbędne do weryfikacji zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, w szczególności imię i nazwisko zatrudnionego pracownika, datę zawarcia umowy o pracę, rodzaj umowy o pracę oraz zakres obowiązków pracownika.

W przypadku klauzuli **zatrudnieniowej**, po podpisaniu umowy, we wskazanym terminie, wykonawca potwierdza zatrudnienie osób wskazanych przez zamawiającego. Potwierdzeniem jest oświadczenie wykonawcy. Zamawiający może także żądać dodatkowych dokumentów, np. skierowania z urzędu pracy czy orzeczenia o niepełnosprawności.

Przykłady odpowiednich zapisów w dokumentacji postępowania dotyczących stosowania klauzul społecznych znajdują się w piątej części poradnika.

Kolejne kroki w przygotowaniu i realizacji zamówienia publicznego z klauzulą społeczną obrazuje schemat na kolejnej stronie. Dotyczy on klauzuli zastrzeżonej, zatrudnieniowej i usługowej. W przypadku klauzuli pracowniczej stosujemy inny schemat postępowania.

Krok 1: zapoznaj się z prawem, poradnikiem oraz z Zarządzeniem 1243/2015 Prezydenta m.st. Warszawy (wraz z aktualizacją) dotyczącym stosowania klauzul społecznych

Krok 2: rozpoznaj rynek potencjalnych wykonawców pod kątem oferty usług oraz możliwości spełnienia wymogów objętych klauzulami

Krok 3: oceń przedmiot i warunki realizacji planowanych zamówień pod kątem możliwości rynku oraz potrzeb i możliwości zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Krok 4: określ:

- postępowania, w których zastosujesz klauzule,
- rodzaje klauzul, jakie zastosujesz w każdym postępowaniu,
- w przypadku klauzuli zatrudnieniowej: liczbę i grupy osób, które mają zostać zatrudnione,
- w przypadku klauzuli zastrzeżonej: wymagany poziom zatrudnienia i grupy osób wykluczonych,
- w przypadku klauzuli usługowej: kategorię usług, które mają być objęte klauzulą,
- sposób weryfikacji wypełniania przez wykonawcę warunków objętych klauzulami na etapie składania oferty i w trakcie realizacji zamówienia oraz ewentualne sankcje w razie ich niewypełnienia

Krok 5: przygotuj dokumentację postępowań wykorzystując przykłady z poradnika

Krok 6: przeprowadź postępowanie i wybierz wykonawcę
w przypadku klauzuli zastrzeżonej i usługowej możesz dodatkowo zweryfikować spełnianie wymogów żądając od uczestnika postępowania dołączenia do oferty stosowanego oświadczenia (ewentualnie także dokumentów je potwierdzających)

Krok 7: zawrzyj umowę na realizację zamówienia

Krok 8: po zawarciu umowy z wykonawcą zweryfikuj spełnianie wymogów objętych klauzulą, żądając stosownego oświadczenia (ewentualnie także dokumentów je potwierdzających)

Krok 9: wprowadź zawartą umowę do Centralnego Rejestru Umów, pamiętając, aby zaznaczyć dane dotyczące zastosowanej klauzuli społecznej

Krok 9: monitoruj realizację zamówienia i wypełnianie warunków objętych klauzulami

Krok 10: oceń - z pomocą wskazówek zawartych w poradniku - realizację zamówienia (także pod kątem korzyści społecznych) i wyciągaj wnioski na przyszłość

Z uwagi na obligatoryjność stosowania klauzuli pracowniczej, sposób postępowania przy jej stosowaniu wygląda nieco inaczej:

2. Jak sprawdzić stosowanie klauzuli przez wykonawcę

Aby stosowanie klauzul społecznych miało sens, muszą zostać stworzone mechanizmy umożliwiające dokonywanie kontroli ich realizacji. Dlatego zamawiający powinien określić w Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia (SIWZ) oraz w umowie swoje uprawnienia w zakresie kontroli spełniania przez wykonawcę wymagań, dotyczących realizacji klauzul społecznych.

Podstawowym sposobem kontroli jest przedstawianie przez wykonawcę, **oświadczeń o spełnieniu wymogów objętych klauzulami**. Zamawiający powinien zastrzec sobie prawo żądania takich oświadczeń, nie tylko na etapie udziału w postępowaniu czy po podpisaniu umowy, ale także w trakcie realizacji zamówienia.

Dodatkowo zamawiający może żądać od wykonawcy dokumentów, potwierdzających to, co zostało zawarte w oświadczeniu. Żądanie to może dotyczyć:

- dokumentów związanych z samym wykonawcą, jak i prowadzoną przez niego działalnością, np. statutów i innych dokumentów określających zakres działania wykonawcy, wydruków z Krajowego Rejestru Sądowego oraz innych rejestrów (np. rejestru zakładów pracy chronionej prowadzonego przez wojewodę), sprawozdań z działalności,
- dokumentów potwierdzających zatrudnienie na umowę o pracę w przypadku klauzuli pracowniczej, np. poświadczonej za zgodność z oryginałem kopii umowy o pracę zatrudnionego pracownika lub innych dokumentów, zawierających informacje, w tym dane osobowe, niezbędne do weryfikacji zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, w szczególności imię i nazwisko zatrudnionego pracownika, datę zawarcia umowy o pracę, rodzaj umowy o pracę oraz zakres obowiązków pracownika.
- dokumentów dotyczących zatrudnienia pracowników z grup defaworyzowanych, objętych klauzulą zatrudnieniową. Dokumenty takie powinny mieć charakter **zanonimizowany**, to znaczy być pozbawione danych osobowych. **Imię i nazwisko pracownika nie podlega anonimizacji**. Będą to np. zaświadczenia z pomocy społecznej, dokumentacja ubezpieczeniowa czy też orzeczenia o niepełnosprawności.

Konieczność zanonimizowania dokumentów wynikała z opinii dotyczącej art. 29 ust. 3a ustawy Pzp, uwzględniającej wspólne stanowisko Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych oraz Generalnego Inspektora Danych Osobowych z dnia 28 kwietnia 2017 r.³⁶. Zgodnie z nią, w myśl zasady adekwatności wyrażonej w art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy o ochronie danych osobowych, administrator powinien przetwarzać tylko takiego rodzaju dane i tylko o takiej treści, które są niezbędne ze względu na cel zbierania danych. W świetle tego przepisu, dane osobowe nie mogły być zbierane na zapas, bez wskazania celowości ich pozyskania i niezbędności dla realizacji zadań administratora danych – którym po uzyskaniu danych stałby się zamawiający. Zasady te utrzymane zostały w obecnie obowiązującej ustawie o ochronie danych osobowych z dnia 10 maja 2018 r.³⁷ oraz Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych (zwane dalej RODO)³⁸. Zamawiający w oparciu o dyspozycję art. 36 ust. 2 pkt 8a) lit. a ustawy Pzp, może wymagać od wykonawcy zatem wyłącznie takich informacji, które są niezbędne z punktu widzenia celu, jakim jest kontrola spełniania przez ten podmiot wymagań w zakresie zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących czynności w zakresie realizacji zamówienia na roboty budowlane lub usługi. W konsekwencji, w oparciu o art. 143e) ustawy Pzp, uprawnione jest żądanie przez zamawiającego kopii umów o pracę zawierających imię i nazwisko osób, które świadczyć będą czynności na rzecz zamawiającego, datę zawarcia umowy o pracę, rodzaj umowy o pracę oraz zakres obowiązków pracownika. Pozostałe informacje muszą być **zanonimizowane** w sposób zapewniający ochronę danych osobowych pracowników, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie danych osobowych oraz rozporządzenia RODO (tj. w szczególności³⁹ bez adresów, nr PESEL pracowników).

---

³⁶ Opinia dotycząca art. 29 ust. 3a ustawy Pzp uwzględniająca wspólne stanowisko Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych oraz Generalnego Inspektora Danych Osobowych z dnia 28 kwietnia 2017 r.: <https://www.uzp.gov.pl/baza-wiedzy/interpretacja-przepisow/pytania-i-odpowiedzi-dotyczace-nowelizacji-ustawy-prawo-zamowien-publicznych-2/opinia-dotyczaca-art.-29-ust.-3a-ustawy-pzp-uwzględniająca-wspólne-stanowisko-prezesa-urzedu-zamowien-publicznych-oraz-generalnego-inspektora-danych-osobowych-z-dnia-28-kwietnia-2017-r.>

³⁷ Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. 2019 poz. 1781 z późn zm.).

³⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych, Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016).

³⁹ Wyliczenie ma charakter przykładowy. Każdy dokument powinien zostać przeanalizowany przez składającego pod kątem *przepisów ustawy o ochronie danych osobowych oraz rozporządzenia RODO*; zakres anonimizacji musi być zgodny z przepisami ww.

Zgodnie z opinią Urzędu Zamówień Publicznych, zamawiający - w razie wątpliwości dotyczących oświadczeń wykonawcy - może wystąpić o skontrolowanie umów o pracę do Państwowej Inspekcji Pracy. Zamawiający może także żądać od wykonawcy dokumentów potwierdzających opłacanie składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne z tytułu zatrudnienia na podstawie umów o pracę wraz z informacją o liczbie odprowadzonych składek. Może być to być np. zaświadczenie właściwego oddziału ZUS lub poświadczona za zgodność z oryginałem, odpowiednio przez wykonawcę lub podwykonawcę, **kopia dowodu potwierdzającego zgłoszenie pracownika przez pracodawcę do ubezpieczeń**, zanonimizowana w sposób zapewniający ochronę danych osobowych pracowników, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie danych osobowych oraz rozporządzenia RODO. Imię i nazwisko pracownika nie podlega anonimizacji.

Zamawiający powinien zastrzec sobie prawo do kontroli sposobu wykonania zamówienia poprzez zbadanie rzeczywistych warunków jego wykonania. W tym zakresie zamawiający może zastrzec sobie prawo do przeprowadzenia kontroli na miejscu wykonywania zamówienia.

Stosowanie klauzul społecznych nie będzie miało sensu, jeżeli zamawiający nie będzie mógł nałożyć określonych sankcji za niewywiązywanie się z obowiązku ich stosowania. Umowa w sprawie zamówienia publicznego ma charakter umowy cywilnoprawnej (art. 139 ust. 1 ustawy Pzp) i w sytuacji, gdy wykonawca nie spełnia wymagań objętych klauzulą społeczną lub nie przedstawia zamawiającemu wymaganych oświadczeń i dokumentów potwierdzających ich spełnianie, mamy do czynienia z nienależytym wykonaniem zobowiązania (art. 471 i n. k.c.). Sankcje te powinny zostać określone w umowie z wykonawcą. Mogą one przyjąć np. formę kary umownej w brzmieniu: „W przypadku niezatrudnienia przy realizacji zamówienia wymaganej przez zamawiającego w SIWZ liczby osób bezrobotnych, wykonawca zapłaci karę umowną w wysokości np. 3% wartości umowy.”

Wysokość kary umownej powinna zostać dostosowana do rodzaju, charakteru i wielkości zamówienia.

Wykaz dokumentów związanych z weryfikacją wymogów objętych klauzulami społecznymi, pokazuje poniższa tabela:

Obowiązki wykonawcy	Klauzula zastrzeżona (art. 22 ust. 2/2a)	Klauzula pracownicza (art.29 ust.3a)	Klauzula zatrudnieniowa (art. 29 ust. 4)	Klauzula usługowa (art. 138p)
Przedstawienie oświadczenia o spełnieniu warunków udziału w postępowaniu, załączone do oferty	✓	✓	✓	✓
Przedstawienie oświadczenia o spełnieniu wymogów objętych klauzulą po podpisaniu umowy, np. - w przypadku klauzuli z art. 29 ust. 3a : oświadczenia zawierającego imienną listę osób zaangażowanych na podstawie umowy o pracę do realizacji czynności wskazanych przez zamawiającego wraz z wykazem tych czynności (lista ta powinna zawierać również wymiar etatu i zakres obowiązków pracownika) lub poświadczonej za zgodność z oryginałem kopii umowy o pracę zatrudnionego pracownika lub innych dokumentów, zawierających dane osobowe niezbędne do weryfikacji zatrudnienia na podstawie umowy o pracę;	✓	✓	✓	✓

- w przypadku klauzuli z art. 29 ust. 4 : oświadczenia i/lub kopii dokumentów potwierdzających status osób zatrudnionych przy realizacji zamówienia (skierowania urzędu pracy, orzeczenia o niepełnosprawności, zaświadczenia z pomocy społecznej itp.)				
Przedstawienie oświadczenia o spełnianiu wymogów objętych klauzulą automatycznie przy każdej zmianie danych dotyczących osób objętych klauzulą	✓	✓	✓	✓
Przedstawienie oświadczenia o spełnianiu wymogów objętych klauzulą w trakcie obowiązywania umowy, na każde żądanie zamawiającego	✓	✓	✓	✓
Przedstawienie poświadczonych za zgodność kopii statutu lub innego dokumentu wewnętrznego, określającego zakres działania wykonawcy	✓			✓
Przedstawienie poświadczonych za zgodność kopii statutu lub innego dokumentu wewnętrznego, określającego sposób zarządzania				✓

Przedstawienie wyciągu z KRS lub innych rejestrów, określającego status wykonawcy	✓			✓
Przedstawienie kopii sprawozdań merytorycznych i finansowych z działalności wykonawcy	✓			✓
Sankcje za niespełnianie wymogów objętych klauzulą i za niezłożenie w stosownym terminie oświadczeń oraz innych dokumentów, o których mowa powyżej	✓	✓	✓	✓

3. Jak ocenić efekty stosowania klauzul?

Klauzule społeczne mają sens tylko wtedy, jeżeli przynoszą określone wymierne efekty, zarówno społeczne jak i ekonomiczne. Podstawowymi zaletami stosowania klauzul społecznych są:

- tworzenie nowych miejsc pracy/utrzymanie istniejących miejsc pracy dla osób należących do grup zagrożonym wykluczeniem społecznym,
- możliwość rozwoju osobistego osób zatrudnionych,
- integracja społeczna osób zatrudnionych,
- oszczędności w finansach publicznych w zakresie zasiłków, rent, innych świadczeń, obniżenie środków przeznaczonych na aktywizację zawodową osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Efektywność stosowania klauzul społecznych można sprawdzić poprzez zbadanie:

- Czy osoby zatrudnione do realizacji zamówienia publicznego w związku z zastosowaniem klauzul społecznych: pozostały dalej zatrudnione u wykonawcy, znalazły nowe zatrudnienie czy też nie są obecnie nigdzie zatrudnione?
- Czy osoba zatrudniona przez wykonawcę podniosła swoje kwalifikacje?

- Jak osoba zatrudniona ocenia okres pracy w przedsiębiorstwie wykonawcy, czy wykorzystywała swoją wiedzę i doświadczenie zawodowe, czy nabyła nowe umiejętności, czy chciałaby skorzystać ponownie z takiej formy zatrudnienia?
- Jakie są plusy i minusy dotyczące tej formy zatrudnienia?

Wszystkie te informacje można zdobyć poprzez wypełnienie przez osobę zatrudnioną ankiety po zakończeniu realizacji zamówienia publicznego.

Na skuteczność klauzul społecznych można także spojrzeć z punktu widzenia pracodawcy. On również, po zakończeniu realizacji zamówienia publicznego, może wypełnić ankietę, z której zamawiający może uzyskać wiele ważnych informacji na temat skuteczności klauzul społecznych oraz problemów i trudności, jakie m.in. mogą pojawiać się w związku z zatrudnianiem osób wskazanych w art. 29 ust. 4 ustawy Pzp. Ankieta może zawierać m.in. poniższe pytania:

- Co zdecydowało, że wykonawca postanowił złożyć ofertę w postępowaniu, w którym zastosowano klauzule społeczne?
- W jakim stopniu wykonawca był zadowolony z pracy wykonywanej przez osoby zatrudnione do realizacji zamówienia publicznego? Proszę określić stopień zadowolenia, korzystając ze skali od 1 do 6, w której ocena 6 oznacza, że był(a) Pan(i) bardzo zadowolony z pracy wykonywanej przez te osoby a ocena 1, że był(a) Pan(i) z niej bardzo niezadowolony. W przypadku, gdy do realizacji zamówienia publicznego została zatrudniona więcej niż jedna osoba, proszę ocenić każdą z tych osób oddzielnie.
- Co stanowiło największą barierę przy zatrudnianiu osób wymaganych do realizacji zamówienia?
- Czy wykonawca jest zainteresowany udziałem w innych postępowaniach przetargowych, w których pojawiają się klauzule społeczne?
- Czy była rotacja wśród osób zatrudnionych do realizacji zamówienia publicznego?
- Czy wykonawca zatrudnia którąś z osób uczestniczących w realizacji zamówienia publicznego, po wykonaniu tego zamówienia?
- Co zachęciłoby wykonawcę do zatrudnienia osoby/osób uczestniczących w realizacji zamówienia publicznego, po wykonaniu tego zamówienia?

4. Przykłady zastosowania klauzul społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego w Polsce

Poniżej przedstawione zostały fragmenty zapisów dotyczących klauzul społecznych z dokumentacji użytej przez zamawiających w postępowaniach. Przykłady dotyczą jedynie trzech klauzul, ponieważ dotychczas nie potwierdzono praktycznego zastosowania nowej klauzuli usługowej. W przypadku korzystania z przedstawionych zapisów, należy sprawdzić aktualność podanych w nawiasach publikatorów.

Klauzula zastrzeżona:

Przykład 1 to sformułowanie wymogu dotyczącego klauzuli zastrzeżonej:

Zamówienie publiczne Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Łodzi

Podniesienie kwalifikacji zawodowych więźniów w celu ich powrotu na rynek pracy po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności

www.zp.sw.gov.pl (ogłoszenie z dnia 31/08/2018 r.)

Sformułowanie wymogu w zakresie klauzuli zastrzeżonej

O zamówienie mogą ubiegać się wyłącznie zakłady pracy chronionej oraz wykonawcy, których działalność, lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych: **TAK**

Należy podać minimalny procentowy wskaźnik zatrudnienia osób należących do jednej lub więcej kategorii, o których mowa w art. 22 ust. 2 ustawy Pzp, nie mniejszy niż 30%, osób zatrudnionych przez zakłady pracy chronionej lub wykonawców albo ich jednostki (w %): **30%**.

W ogłoszeniu i treści SIWZ zamawiający wskazuje, że wskaźnik dotyczy zatrudnienia osób pozbawionych wolności lub zwalnianych z zakładów karnych, o których mowa w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. 2017 r. poz. 665, z późn. zm.), mających trudności w integracji ze środowiskiem.

Przykład 2 – sposób weryfikacji spełniania warunków objętych klauzulą na etapie postępowania:

Zamówienie publiczne Ośrodka Sportu i Rekreacji w Zabrze Sp. z o.o.

Świadczenie usług porządkowych w Hali Widowiskowo Sportowej

www.mosir.zabrze.pl (ogłoszenie nr 506940-N-2017 z dnia 2017-05-12 r.)

Sposób weryfikacji spełniania przez oferenta warunków objętych klauzulą zastrzeżoną

INNE DOKUMENTY NIE WYMIENIONE W pkt III.3) - III.6):

Wykonawca zobowiązany jest dołączyć do oferty decyzję w sprawie przyznania statusu zakładu pracy chronionej lub zakładu aktywności zawodowej, o której mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. poz. 721, z późn. zm.), lub innych dokumentów potwierdzających status wykonawcy jako zakładu pracy chronionej lub potwierdzających prowadzenie przez wykonawcę, lub przez jego wyodrębnioną organizacyjnie jednostkę, która będzie realizowała zamówienie publiczne, działalności obejmującej społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych.

Wykonawca zobowiązany jest dołączyć do oferty oświadczenie, że minimum 30% zatrudnionych pracowników stanowią osoby zatrudnione przez zakłady pracy chronionej lub wykonawców, albo ich jednostki, o których mowa w art. 22 ust. 2 Pzp.

Przykład 3 – sposób weryfikacji spełniania warunków objętych klauzulą na etapie realizacji zamówienia i sankcje z tytułu jego niezachowania:

Zamówienie publiczne Sądu Okręgowego w Gliwicach

Remont z elementami przebudowy budynku przy ul. Wojska Polskiego 24 w Raciborzu na potrzeby sądownictwa powszechnego - I ETAP

www.gliwice.so.gov.pl (ogłoszenie nr 22977-2017 z dnia 2017-02-09 r.)

Sposób weryfikacji spełniania warunku objętego klauzulą w trakcie realizacji zamówienia i sankcje z tytułu jego niedotrzymania

Wykonawca zobowiązuje się do:

- utrzymania zatrudnienia minimum 30% osób pozbawionych wolności lub zwalnianych z zakładów karnych, o których mowa w ustawie z dnia 6.06.1997 roku Kodeks karny wykonawczy, przez cały okres obowiązywania umowy na realizację zamówienia,
- przekazywania Zamawiającemu co miesiąc informacji o liczbie osób zatrudnionych w ogóle oraz liczbie zatrudnionych objętych klauzulą,
- przedstawianie na każde wezwanie Zamawiającego dokumentów potwierdzających spełnianie warunku klauzuli.

Za naruszenie wymogu dotyczącego utrzymania wskaźnika zatrudnienia osób pozbawionych wolności lub zwalnianych z zakładów karnych Wykonawca będzie zobowiązany do zapłacenia kary umownej Zamawiającemu, w wysokości 20% miesięcznego wynagrodzenia za każdy rozpoczęty miesiąc niedotrzymania tego warunku.

Klauzula pracownicza:

Przykład 4 to fragment SIWZ dotyczący wymogu zatrudnienia na umowę o pracę:

Zamówienie publiczne Zarządu Terenów Publicznych w Warszawie

Wykonanie remontu Alei Róż w Dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawy

http://ztp.waw.pl/zamowienie-61-wykonanie_remontu_alei_roz_w_dzielnicy.html (ogłoszenie nr 575821-N-2018 z dnia 20/06/2018 r.)

Sformułowanie wymogu zatrudnienia na umowę o pracę

Część II. Przedmiot zamówienia i termin jego realizacji

Zamawiający określa obowiązki wykonawcy wynikające z klauzuli społecznej:

Zamawiający wymaga zatrudnienia na podstawie umowy o pracę przez Wykonawcę lub Podwykonawcę 2 osób wykonujących czynności związane z realizacją przedmiotu umowy, to jest robót ogólnobudowlanych, przez cały okres od dnia wprowadzenia na budowę do dnia odbioru końcowego przedmiotu umowy, z wyłączeniem kadry kierowniczej i pracowników administracyjnych (klauzula społeczna na podstawie art. 29 ust. 3a ustawy Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1986 z późn. zm.).

Przykład 5 pokazuje zapisy dotyczące sposobów weryfikacji spełniania warunków objętych klauzulą pracowniczą:

Zamówienie publiczne Zakładu Gospodarowania Nieruchomościami w Dzielnicy Wola m.st. Warszawy

Zabezpieczenie budynków mieszkalnych wykwaterowanych przy ul. Wroniej 50, 52 i Łuckiej 14 w Warszawie

<http://www.zgnwola.waw.pl/zamowienia-publiczne/4612-zabezpieczenie-budynkow-ul--wronia-50-52--ul-lucka-14-w-warszawie> (ogłoszenie nr ZP.26.167.2018.JR z dnia 2018-09-05 r.)

Sformułowanie sposobów weryfikacji warunku zatrudnienia na umowy o pracę

III. Przedmiot zamówienia

Opis przedmiotu zamówienia

1. Na podstawie art. 29 ust. 3a Zamawiający wymaga, aby co najmniej 1 osoba wykonująca czynności w zakresie realizacji zamówienia była zatrudniona przez Wykonawcę lub Podwykonawcę na podstawie umowy o pracę w sposób określony w art. 22 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks Pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 108, z późn. zm.) tj. **w szczególności 1 osoba wykonująca roboty ogólnobudowlane.**

ogólnobudowlane.

2. Wyżej wskazana osoba ma być zatrudniona nieprzerwanie przez cały okres trwania umowy.

3. W trakcie realizacji zamówienia Zamawiający uprawniony jest do wykonywania czynności kontrolnych wobec Wykonawcy odnośnie spełniania przez Wykonawcę lub Podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osoby wykonującej wskazane w pkt 1 czynności.

Zamawiający uprawniony jest w szczególności do:

- 1) żądania oświadczeń i dokumentów w zakresie potwierdzenia spełniania ww. wymogów i dokonywania ich oceny,
- 2) żądania wyjaśnień w przypadku wątpliwości w zakresie potwierdzenia spełniania ww. wymogów,
- 3) przeprowadzania kontroli na miejscu wykonywania świadczenia.

4. W trakcie realizacji zamówienia, na każde wezwanie Zamawiającego, w wyznaczonym w tym wezwaniu terminie, Wykonawca przedłoży Zamawiającemu wskazane poniżej dowody w celu potwierdzenia spełnienia wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę przez Wykonawcę lub Podwykonawcę osoby wykonującej wskazane w pkt 1 czynności w trakcie realizacji zamówienia:

- 1) oświadczenie Wykonawcy lub Podwykonawcy o zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę osób wykonujących czynności, których dotyczy wezwanie Zamawiającego. Oświadczenie to powinno zawierać w szczególności: dokładne określenie podmiotu składającego oświadczenie, datę złożenia oświadczenia, wskazanie, że objęte wezwaniem czynności wykonują osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę wraz ze wskazaniem liczby tych osób, imion i nazwisk tych osób, rodzaju umowy o pracę i wymiaru etatu oraz podpis osoby uprawnionej do złożenia oświadczenia w imieniu Wykonawcy lub Podwykonawcy,
- 2) poświadczoną za zgodność z oryginałem odpowiednio przez Wykonawcę lub Podwykonawcę

kopię umowy/umów o pracę osób wykonujących w trakcie realizacji zamówienia czynności, których dotyczy ww. oświadczenie wykonawcy lub podwykonawcy (wraz z dokumentem regulującym zakres obowiązków, jeżeli został sporządzony). Imię i nazwisko pracownika nie podlega anonimizacji. Informacje takie jak: data zawarcia umowy, rodzaj umowy o pracę i wymiar etatu powinny być możliwe do zidentyfikowania,

3) zaświadczenie właściwego oddziału ZUS, potwierdzające opłacanie przez wykonawcę lub podwykonawcę składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne z tytułu zatrudnienia na podstawie umów o pracę za ostatni okres rozliczeniowy,

4) poświadczoną za zgodność z oryginałem odpowiednio przez Wykonawcę lub Podwykonawcę kopię dowodu potwierdzającego zgłoszenie pracownika przez pracodawcę do ubezpieczeń, zanonimizowaną w sposób zapewniający ochronę danych osobowych pracowników, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. 2018 r., poz. 1000). Imię i nazwisko pracownika nie podlega anonimizacji.

5. Niezłożenie przez Wykonawcę w wyznaczonym przez zamawiającego terminie żądanych przez Zamawiającego dowodów w celu potwierdzenia spełniania przez Wykonawcę lub Podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę traktowane będzie jako niespełnienie przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osoby wykonującej wskazane w pkt 1 czynności.

6. Dopuszcza się zmianę osoby, o której mowa w pkt 1, wykonującej przedmiot zamówienia. W przypadku wygaśnięcia/rozwiązania stosunku pracy z osobą biorącą udział przy realizacji zamówienia, Wykonawca jest zobowiązany powiadomić Zamawiającego o tym fakcie (pisemnie, bądź drogą elektroniczną) w terminie do 5 dni, licząc od dnia, w którym nastąpiło rozwiązanie stosunku pracy.

7. Wykonawca/Podwykonawca w terminie do 21 dni od dnia powiadomienia, o którym mowa w pkt 5, jest zobowiązany zatrudnić inną osobę/osoby nieprzerwanie przez cały okres trwania umowy.

Przykład 6 to sankcje z tytułu niespełniania wymogów objętych klauzulą pracowniczą:

Zamówienie publiczne Gminy Chełm

Budowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Depułtycze Królewskie

<https://ugchelm.bip.lubelskie.pl/index.php?id=83&p1=szczegoly&p2=58655> (przetarg

nr PGI.271.26.18 z dnia 2018-07-19 r.)

Informacja o sankcjach z tytułu niespełnienia wymogu zatrudnienia na umowę o pracę, zawarta w SIWZ

Rozdział 2. Opis przedmiotu zamówienia

2.8. Klauzula zatrudnienia

(...) Szczegółowy sposób dokumentowania zatrudnienia ww. osób, uprawnienia zamawiającego w zakresie kontroli spełniania przez Wykonawcę wymagań, o których mowa w art. 29 ust. 3a ustawy Pzp oraz sankcji z tytułu niespełnienia tych wymagań, rodzaju czynności niezbędnych do realizacji zamówienia, których dotyczą wymagania zatrudnienia na podstawie umowy o pracę przez Wykonawcę lub podwykonawcę osób wykonujących czynności w trakcie realizacji zamówienia zawarte są w § 13 Projektu umowy stanowiącym Załącznik nr 2 do SIWZ.

Sformułowanie dotyczące sankcji z tytułu niespełnienia wymogu zatrudnienia na umowę o pracę, zawarte w projekcie umowy:

§ 13. Klauzula zatrudnienia

4. Z tytułu niespełnienia przez Wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane w punkcie 1 czynności, zamawiający przewiduje sankcję w postaci obowiązku zapłaty przez Wykonawcę kary umownej w wysokości określonej w § 14 ust. 1 pkt l) lit. k) – l) Umowy. Niezłożenie przez Wykonawcę w wyznaczonym przez Zamawiającego terminie żądanych przez zamawiającego dowodów w celu potwierdzenia spełnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę traktowane będzie jako niespełnienie przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane w punkcie 1 czynności.

§ 14. Kary umowne

1. k) W każdym przypadku niedopełnienia obowiązku, o którym mowa w § 13 ust. 1 – w wysokości po 500,00 złotych za każdy dzień roboczy, w którym osoba niezatrudniona przez Wykonawcę lub podwykonawcę na podstawie Umowy o pracę wykonywała czynności wymienione w sekcji 2.9 SIWZ,

l) za opóźnienie w dostarczaniu dowodów, o których mowa w § 13 ust. 3 – w wysokości po 500,00 złotych za każdy dzień zwłoki liczonej od terminu, o którym mowa w § 13 ust. 3.

Klauzula zatrudnieniowa:

Przykład 7 to sformułowanie wymogu dotyczącego zatrudnienia osób należących do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dodatkowo zamawiający wskazał, aby osoby te były zatrudnione na umowę o pracę. Należy zwrócić uwagę, że zatrudnienie może odbywać się także na podstawie umów cywilnoprawnych, ale z uwagi na wartość społeczną zatrudnienia na umowę o pracę, zaproponowane ograniczenie formy zatrudnienia jest praktyką dopuszczaną przez Urząd Zamówień Publicznych.

Zamówienie publiczne Ośrodka Sportu i Rekreacji m.st. Warszawy w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy

„Remont wybranych wnętrz zaplecza szatniowo-sanitarnego na terenie pływalni Polonez przy ul. Łabiszyńskiej 20 w Warszawie w ramach realizacji zadania z budżetu partycypacyjnego „Szatnie rodzinne i tanie pływanie”

<http://www.osirtargowek.waw.pl/news/162/n/436> (przetarg nr 01/2018 z dnia 2018-01-26)

Zapisy w SIWZ dotyczące określenia grup osób, które powinien zatrudnić wykonawca realizujący zamówienie

Rozdział V. Warunki udziału w postępowaniu

Wykonawca przy realizacji zamówienia zatrudni na cały etat minimum jedną osobę bezrobotną w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2016 r. poz. 645) lub właściwych przepisach państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania, bądź jedną osobę niepełnosprawną tj. spełniającą przesłanki określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2016 r., poz. 2046) przy czym status niepełnosprawności jest określony posiadaniem orzeczenia o niepełnosprawności wydanym przez właściwy zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności bądź orzeczeniem lekarza Orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji, o niezdolności do samodzielnej egzystencji, o całkowitej niezdolności do pracy oraz o częściowej niezdolności do pracy i celowości przekwalifikowania.

Zamawiający stosuje klauzulę społeczną na podstawie art. 29 ust 4 ustawy Pzp.

Zatrudnienie winno nastąpić na podstawie umowy o pracę w rozumieniu ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 108) lub właściwych przepisów państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania.

Przykład 8 pokazuje zapis dotyczący weryfikacji spełniania warunków objętych klauzulą zatrudnieniową:

Zamówienie publiczne Ministerstwa Edukacji Narodowej

Remont wybranych pomieszczeń biurowych na II piętrze w budynku Ministerstwa Edukacji Narodowej przy al. J. Ch. Szucha 25 w Warszawie

<https://bip.men.gov.pl/zamowienia-publiczne/remont-wybranych-pomieszczen-biurowych-na-ii-pietrze-w-budynku-ministerstwa-edukacji-narodowej-przy-al-j-ch-szucha-25-w-warszawie-postepowanie-nr-de-wzp-261-18-2018-jj.html> (postępowanie nr DE-WZP.261.18.2018.JJ z dnia 2018-08-27 r.)

Sformułowanie sposobów weryfikacji zatrudnienia osoby bezrobotnej, zawarte w projekcie umowy będącym załącznikiem do SIWZ

§ 14

4. Wykonawca w terminie do 21 dni od daty podpisania niniejszej umowy przedłoży Zamawiającemu do wglądu kopie dokumentów związanych z procedurą zatrudnienia, w szczególności zgłoszenie oferty pracy przedstawione powiatowemu urzędowi pracy, odpisu skierowania osób bezrobotnych przez powiatowy urząd pracy do pracodawcy wraz z oświadczeniem wystawionym przez Wykonawcę o zatrudnieniu osoby bezrobotnej na podstawie stosunku pracy na okres nie krótszy niż do końca realizacji przedmiotu umowy.

Wykonawca przedstawiając dokumenty, o których mowa wyżej, powinien przekazać je w sposób nienaruszający przepisów dot. ochrony danych osobowych (tj. dokumenty powinny mieć odpowiednio zakryte/wymazane dane, które nie są niezbędne do potwierdzenia formy zatrudnienia np. w zakresie adresu osoby fizycznej, jej wynagrodzenia, danych innych osób itp.).

5. W przypadku rozwiązania stosunku pracy przez bezrobotnego lub przez pracodawcę lub wygaśnięcia stosunku pracy przed zakończeniem realizacji przedmiotu umowy, Wykonawca będzie obowiązany do zatrudnienia zgodnie z wymogami wskazanymi w ust. 1 na to miejsce innego bezrobotnego w terminie do 14 dni od ustania stosunku pracy. W takim przypadku, Wykonawca przedłoży Zamawiającemu do wglądu kopie dokumentów związane z procedurą zatrudnienia zgodnie z pkt 4 w terminie do 21 dni od dnia rozwiązania poprzedniego stosunku pracy przez bezrobotnego lub przez jego pracodawcę lub jego wygaśnięcia. W takim przypadku ustęp 1, 3, 6, 7 i 8 stosuje się odpowiednio.

6. Zamawiający uprawniony jest do kontroli spełniania przez Wykonawcę wymagań dotyczących zatrudniania ww. osoby na każdym etapie realizacji umowy. Na żądanie Zamawiającego Wykonawca niezwłocznie dodatkowo udokumentuje fakt zatrudniania ww. osoby i przedłoży do wglądu kopie dokumentów, o które wnioskuje Zamawiający, w szczególności kopię umowy o pracę lub kopię druku RCA. Wykonawca przedstawiając dokumenty, o których mowa wyżej, powinien przekazać je w sposób nie naruszający przepisów dot. ochrony danych osobowych (tj. dokumenty powinny mieć odpowiednio zakryte/wymazane dane, które nie są niezbędne do potwierdzenia formy zatrudnienia np. w zakresie adresu osoby fizycznej, jej wynagrodzenia itp.) W razie powzięcia wątpliwości co do prawdziwości informacji zawartych w oświadczeniu, Zamawiający uprawniony jest do wystąpienia do Państwowej Inspekcji Pracy z wnioskiem o przeprowadzenie kontroli w zakresie prawidłowości podstawy zatrudnienia pracownika.

Przykład 9 to opis sankcji, jakie nałoży zamawiający w przypadku niespełnienia przez wykonawcę warunków objętych klauzulą:

Zamówienie publiczne Gminy Czechowice-Dziedzice

Bieżące oczyszczanie miasta Czechowice - Dziedzice

<https://www.bip.czechowice-dziedzice.pl/bipkod/14621259> (zamówienie publiczne o znaku sprawy nr ZP.271.5.2017 z dnia 2017-02-16 r.)8-01-26 r.)

Sformułowanie w SIWZ zapisów dotyczących sankcji z tytułu niespełnienia wymagań w zakresie zatrudnienia

W przypadku nie zatrudnienia przy realizacji zamówienia wskazanej w § 9 ust. 1 wymaganej liczby

osób bezrobotnych, Wykonawca zobowiązany będzie do zapłacenia kary umownej w wysokości stanowiącej 8% wartości miesięcznego wynagrodzenia należnego Wykonawcy za realizację przedmiotu zamówienia za każdy miesiąc, w którym Wykonawca nie zatrudni osoby bezrobotnej chyba, że Wykonawca wykaże, że przedstawił zgłoszenie oferty pracy Powiatowemu Urzędowi Pracy albo odpowiedniemu organowi zajmującemu się realizacją zadań z zakresu rynku pracy w państwie, w którym ten Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania, a nie zatrudnienie osoby bezrobotnej nastąpiło z przyczyn nie leżących po jego stronie.

Za przyczynę nie leżącą po stronie Wykonawcy będzie w szczególności uznany brak osób bezrobotnych zdolnych do wykonania zamówienia na obszarze, w którym jest realizowane zamówienie i w okresie jego realizacji.

ROZDZIAŁ 5: PRZYKŁADOWE WZORY ZAPISÓW DOTYCZĄCYCH STOSOWANIA KLAUZUL SPOŁECZNYCH

Ustawa Pzp nie posługuje się wprawdzie definicją klauzuli społecznej, ale jest ona na tyle powszechnie stosowana, że Urząd Zamówień Publicznych dopuszcza używanie jej w ogłoszeniach o zamówieniu, specyfikacjach istotnych warunków zamówienia czy umowach z wykonawcami.

Poniżej znajdują się propozycje zapisów dokumentacji postępowania dotyczących poszczególnych klauzul społecznych. W przypadku korzystania z przedstawionych zapisów, należy sprawdzić aktualność podanych w nawiasach publikatorów.

KLAUZULA Z ART. 22 UST. 2 I 2 A USTAWY PZP – TZW. KLAUZULA ZASTRZEŻONA

1. Ogłoszenie o zamówieniu zamieszczane w Biuletynie Zamówień Publicznych

We wzorze ogłoszenia o zamówieniu znajduje się zapis uwzględniający stosowanie klauzuli zastrzeżonej:

O zamówienie mogą ubiegać się wyłącznie zakłady pracy chronionej oraz wykonawcy, których działalność, lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych. Zamawiający musi tylko zaznaczyć odpowiedź **TAK** lub **NIE**.

Jeżeli wybrał odpowiedź **TAK**, to musi jeszcze wskazać odpowiedni wskaźnik zatrudnienia osób z grup marginalizowanych społecznie:

Należy podać minimalny procentowy wskaźnik zatrudnienia osób należących do jednej lub więcej kategorii, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy Pzp, nie mniejszy niż 30%, osób zatrudnionych przez zakłady pracy chronionej lub wykonawców albo ich jednostki: [...] %.

Zamawiający powinien doprecyzować zapisy klauzuli, w szczególności wskazać, jakich grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ma dotyczyć klauzula. Tego typu informacje powinny być umieszczone w pkt III.1) „Warunki udziału w postępowaniu”, na przykład w następującej formie:

O zamówienie mogą ubiegać się wyłącznie: (1) zakłady pracy chronionej oraz wykonawcy, których działalność, lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, (2) których co najmniej 30% pracowników stanowią osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 426, z późn. zm.) lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Warto także, choć nie wynika to wprost z ustawy Pzp, wskazać, że warunki klauzuli muszą być spełnione nie tylko w momencie ubiegania się o zamówienia, ale także w trakcie jego realizacji:

Wykonawcy nie spełniający łącznie obu powyższych warunków zostaną wykluczeni z postępowania. Oba warunki objęte klauzulą muszą być spełnione również w trakcie realizacji zamówienia.

Obecne przepisy nie wymagają żądania od uczestnika postępowania dodatkowego oświadczenia dotyczącego spełniania warunków klauzuli zastrzeżonej. Jeżeli zamawiający go nie wymaga, to potwierdzeniem spełniania warunków klauzuli jest ogólne oświadczenie o niepodleganiu wykluczeniu oraz spełnianiu warunków udziału w postępowaniu. Jednak wydaje się, że z uwagi na wielowariantowość samej klauzuli, zamawiający powinien wymagać takiego oświadczenia, w którym zostaną sprecyzowane warunki objęte klauzulą. W takim przypadku zamawiający musi załączyć do SIWZ wzór takiego oświadczenia, a informację o tym umieścić w ogłoszeniu w pkt III.7) „Inne dokumenty niewymienione w pkt III.3) - III.6)“:

Oświadczenie uczestnika o spełnianiu obu warunków objętych klauzulą społeczną.

Przykładowe oświadczenie znajduje się w pkt 3.

2. Ogłoszenie o zamówieniu zamieszczane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej

Jeśli zamieszczamy ogłoszenie o zamówieniu w Dzienniku Urzędowym UE, odpowiednim miejscem do zawarcia informacji o klauzuli społecznej jest pkt „Informacje o zamówieniach zastrzeżonych”. Można w nim wykorzystać zapisy proponowane w pkt 1.

3. Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia

W „Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia” informację o stosowaniu klauzuli należy zamieścić w punkcie „Warunki udziału w postępowaniu oraz opis sposobu dokonywania oceny spełniania

tych warunków”. Należy powtórzyć w tym miejscu zapis z pkt III.1) „Ogłoszenia o zamówieniu” tj. „Warunki udziału w postępowaniu”.

Do SIWZ można dołączyć wzór oświadczenia o spełnianiu warunków objętych klauzulą, na przykład w następującej formie:

Wykonawca: ...../nazwa, adres wykonawcy/

Oświadczenie o spełnianiu warunków objętych klauzulą społeczną

Oświadczam, że:

- *(1) posiadam status zakładu pracy chronionej, (2) prowadzę działalność obejmującą społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, (3) moja wyodrębniona organizacyjna jednostka: ...../wpisać nazwę jednostki/ prowadzi działalność obejmującą społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych*,*
- *(1) wśród pracowników, których zatrudniam, ponad .....% stanowią osoby niepełnosprawne w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, (2) wśród pracowników zatrudnionych przez moją jednostkę organizacyjną:...../wpisać nazwę jednostki/ ponad .....% stanowią osoby niepełnosprawne w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego*.*

* - niewłaściwe skreślić

.....

(miejsce, data)

.....

(Pieczęć i podpis osoby/osób upoważnionych do występowania w imieniu Wykonawcy)

4. Umowa

Kolejnym dokumentem, w którym należy zamieścić informacje dotyczące stosowanej klauzuli jest umowa. W części dotyczącej obowiązków wykonawcy należy uwzględnić wymagania dotyczące spełniania warunków klauzuli, np. w następujący sposób:

§ 3

[Obowiązki stron]

1. Wykonawca zobowiązuje się w szczególności do:

(...)

5. spełniania warunków wynikających z art. 22 ust. 2 i 2a Pzp, określonych przez Zamawiającego przez cały okres obowiązywania niniejszej umowy.

6. przekazywania Zamawiającemu co ..... (miesiąc/kwartał/przy każdej płatności) oświadczeń potwierdzających realizowanie warunków, o których mowa w pkt 5,

7. przedstawiania na każde wezwanie Zamawiającego dokumentów potwierdzających spełnienie warunków, o których mowa w pkt 5.

Zamawiający powinien również uwzględnić sankcje w przypadku nieprzestrzegania warunków klauzuli oraz warunków umowy je potwierdzających.

§ 8

[Odszkodowania i kary umowne]

1) Wykonawca zapłaci Zamawiającemu kary umowne:

(...)

d) w przypadku stwierdzenia naruszenia przez Wykonawcę któregokolwiek z warunków wynikających z art. 22 ust. 2 i 2a Pzp, o których mowa w w § 3 pkt 5, 6 i 7y, Wykonawca będzie zobowiązany do zapłacenia Zamawiającemu kary umownej, w wysokości 10% miesięcznego wynagrodzenia za każdy rozpoczęty miesiąc niedotrzymania tych warunków.

Wysokość kary umownej powinna zostać dostosowana do rodzaju, charakteru i wielkości zamówienia.

5. Kryteria oceny ofert

Zamawiający może także wykorzystać klauzulę zastrzeżoną w kryteriach oceny ofert, jeżeli zastosował ją w postępowaniu. Jednak z uwagi na to, że większość wymogów klauzuli ma charakter kryteriów dostępu do postępowania, nie można ich wykorzystać jako kryteriów oceny ofert. Jedyny warunek objęty klauzulą, który można wykorzystać w ocenie ofert, to wskaźnik zatrudnienia osób z grup marginalizowanych, który może być wyższy niż wymagane w ustawie Pzp 30%. Można to zrobić **na przykład** w następującej formie:

KRYTERIA OCENY OFERT:

Aspekty społeczne: procentowy wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych – maksymalna wartość kryterium: 15%.

$$S = S1/Sm \times 15\%$$

S – wartość oceny w kryterium społecznym

S1 – procentowy wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ocenianej ofercie

Sm – maksymalny procentowy wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych spośród wszystkich ważnych ofert

6. Zapytanie ofertowe poniżej 30 tys. euro netto

W przypadku zapytania ofertowego informację o stosowaniu klauzuli zastrzeżonej należy umieścić w punkcie dotyczącym warunków udziału w postępowaniu. Można wykorzystać tu analogiczne zapisy jak proponowane w SIWZ, uwzględniając również wzór oświadczenia o spełnianiu warunków objętych klauzulą zastrzeżoną.

KLAUZULA Z ART. 29 UST. 3A USTAWY PZP – TZW. KLAUZULA PRACOWNICZA

1. Ogłoszenie o zamówieniu zamieszczane w Biuletynie Zamówień Publicznych.

Właściwym miejscem do zamieszczenia informacji o stosowaniu klauzuli jest pkt II.4) „Krótki opis przedmiotu zamówienia”. Zapis może wyglądać w następujący sposób:

WYMAGANIA ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ ZAMÓWIENIA DOT. ZATRUDNIENIA NA PODSTAWIE UMOWY O PRACĘ:

- 1) *Na podstawie art. 29 ust. 3a ustawy Pzp Zamawiający określa, iż wszelkie czynności pracowników fizycznych związane z realizacją przedmiotu zamówienia, mają być wykonywane przez osoby zatrudnione przez Wykonawcę i/lub Podwykonawcę na podstawie umowy o pracę.*

lub

- 1) *Na podstawie art. 29 ust. 3a ustawy Pzp Zamawiający określa, iż następujące czynności bezpośrednio związane z realizacją przedmiotu zamówienia, mają być wykonywane przez osoby zatrudnione przez Wykonawcę i/lub Podwykonawcę na podstawie umowy o pracę: .....* (należy wymienić nazwy czynności).

i dalej

- 2) *Warunek, o którym mowa w ust. 1 zostanie spełniony poprzez zatrudnienie na podstawie umowy o pracę nowych pracowników lub wyznaczenie do realizacji zamówienia zatrudnionych już osób wykonujących ....* (wpisać zakres czynności, jakie powinny wykonywać osoby zatrudnione na umowę o pracę w ramach realizacji przedmiotu zamówienia).
- 3) *Wybrany oferent (i/lub Podwykonawca), po podpisaniu umowy, zobowiązany jest przedstawić Zamawiającemu oświadczenie zawierające liczbę osób, jaką zaangażował na podstawie umowy o pracę/oddelegował, do realizacji czynności wskazanych przez Zamawiającego, wraz z wykazem tych czynności.*
- 4) *W przypadku zmian dotyczących zatrudnienia w ramach czynności objętych klauzulą, Wykonawca i/lub Podwykonawca zobowiązany jest na bieżąco informować o nich Zamawiającego, składając każdorazowo oświadczenie o zatrudnieniu pracownika*

na podstawie stosunku pracy wraz ze zaktualizowanym wykazem czynności, o którym mowa w pkt 3.

- 5) Zamawiający na każdym etapie prac jest uprawniony do kontrolowania czy osoby wykonujące czynności bezpośrednio związane z realizacją przedmiotu zamówienia pozostają w stosunku pracy z Wykonawcą i/lub Podwykonawcą. Na każde żądanie Zamawiającego, Wykonawca zobowiązany będzie w terminie 5 dni roboczych od dnia otrzymania wezwania potwierdzić fakt zatrudniania na podstawie stosunku pracy ww. osób, przedstawiając stosowne oświadczenie i zanonimizowane kopie umów o pracę (informacje takie jak: imię i nazwisko pracownika, data zawarcia umowy, rodzaj umowy o pracę, wymiar etatu i zakres obowiązków powinny być możliwe do zidentyfikowania).*
- 6) W razie powzięcia wątpliwości co do prawdziwości informacji zawartych w oświadczeniach, o których mowa w pkt 3 lub pkt 4 lub też dokumentów, o których mowa w pkt 5, Zamawiający uprawniony jest do wystąpienia do Państwowej Inspekcji Pracy z wnioskiem o przeprowadzenie kontroli w zakresie prawidłowości podstawy zatrudnienia pracownika.*

Ostatnie uprawnienie zamawiającego może zostać wykorzystane również w przypadku klauzuli zatrudnieniowej, także w odniesieniu do zatrudnienia na umowy cywilnoprawne.

2. Ogłoszenie o zamówieniu zamieszczane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej

Jeśli zamieszczamy ogłoszenie o zamówieniu w Dzienniku Urzędowym UE, odpowiednim miejscem do zawarcia informacji o klauzuli społecznej jest pkt II.2.4) „Opis zamówienia”.

Zapis może brzmieć tak jak powyżej, w pkt 1.

3. Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia

W Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia informację o stosowaniu klauzuli należy zamieścić w punkcie „Opis przedmiotu zamówienia”. Zapis może brzmieć jak w pkt 1.

Dodatkowo w pkt „Informacja o formalnościach, jakie powinny zostać dopełnione po wyborze oferty w celu zawarcia umowy w sprawie zamówienia publicznego”, Zamawiający powinien umieścić następującą formułę:

Wybrany/wskazany oferent zobowiązany jest przedłożyć po zawarciu umowy oświadczenie zawierające liczbę osób, jaką oferent (i/lub Podwykonawca) zaangażował na podstawie umowy o pracę/oddelegował, do realizacji czynności wskazanych przez zamawiającego, wraz z wykazem tych czynności.

Przykład oświadczenia, które powinno stanowić załącznik do umowy (składane przez wybranego oferenta po podpisaniu umowy).

Wykonawca: .....¹

Podwykonawca: .....¹

Oświadczenie o zatrudnieniu osób na umowę o pracę

Oświadczam, że w ramach realizacji zamówienia .....(nazwa i numer zamówienia) zatrudniłem .... (liczba osób) na umowę o pracę/oddelegowałem ... (liczba osób) zatrudnionych na umowę o pracę do wykonania następujących czynności wskazanych przez Zamawiającego..... /nazwa Zamawiającego/.

Osoby zatrudnione przez Wykonawcę / Podwykonawcę¹:

<i>Zatrudnieni</i>	<i>Zakres czynności wykonywanych przy realizacji zamówienia</i>	<i>Rodzaj umowy o pracę (umowa na czas określony, nieokreślony, itp.)</i>	<i>Wymiar etatu</i>
<i>Osoba 1</i>			
<i>Osoba 2</i>			
<i>.....</i>			

1 – jeżeli dotyczy

.....

(miejsowość, data)

.....

(Pieczęć i podpis osoby/osób upoważnionych do występowania w imieniu Wykonawcy)¹

.....

(Pieczęć i podpis osoby/osób upoważnionych do występowania w imieniu Podwykonawcy)¹

4. Umowa

W umowie, informacje o zastosowaniu klauzuli należy zawrzeć w części dotyczącej obowiązków wykonawcy. Załącznikiem do umowy powinny być „Oświadczenie Wykonawcy o zatrudnianiu osób na umowę o pracę”, składane przez Wykonawcę przed przystąpieniem do realizacji umowy oraz na każde żądanie Zamawiającego.

Zapisy umowy mogą przybrać następującą formę:

- 1. Wykonawca zatrudnia do wykonywania czynności, wskazanych przez Zamawiającego, w ramach realizacji zamówienia, ... osób na umowę o pracę, zgodnie z wykazem będącym załącznikiem do umowy.*
- 2. Zamawiający informuje, że w przypadku powzięcia wątpliwości co do prawdziwości wykazu jest uprawniony do jego weryfikacji przy pomocy Państwowej Inspekcji Pracy.*
- 3. W przypadku zmiany składu osobowego personelu Wykonawcy realizującego czynności, do których odnosi się obowiązek zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, Wykonawca zobowiązany jest przedłożyć Zamawiającemu „Oświadczenie Wykonawcy o zatrudnianiu osób na umowę o pracę”.*
- 4. Na każde żądanie Zamawiającego w trakcie realizacji zamówienia Wykonawca ma obowiązek potwierdzić stosownym oświadczeniem, w terminie 5 dni roboczych od dnia otrzymania wezwania, spełnianie wymogów klauzuli zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, a także zanonimizowanymi kopiami umów o pracę. Imię i nazwisko pracownika nie podlega anonimizacji. Informacje takie jak: data zawarcia umowy, rodzaj umowy o pracę, wymiar etatu i zakres obowiązków pracownika powinny być możliwe do zidentyfikowania.*
- 5. Za każdy przypadek naruszenia przez Wykonawcę obowiązku zatrudnienia na podstawie umowy o pracę Zamawiający nałoży karę umowną w wysokości .....*

Wysokość kary umownej powinna zostać dostosowana do rodzaju, charakteru i wielkości zamówienia.

5. Kryteria oceny ofert

Zamawiający może także uwzględnić klauzulę pracowniczą w kryteriach oceny ofert, o ile zastosował ją w postępowaniu. Może to zrobić na przykład w następujący sposób:

KRYTERIA OCENY OFERT:

kryterium społeczne (S) liczba zatrudnionych osób na podstawie umowy o pracę – maksymalnie 15 %

Powyższe kryterium rozumiane jest jako liczba osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę ponad liczbę wynikającą z zastosowanej klauzuli pracowniczej. Zamawiający będzie przyznawał punkty w kryterium w następujący sposób:

- do 2 osób zatrudnionych przy realizacji zamówienia na umowę o pracę ponad liczbę wynikającą z klauzuli: 5%*
- od 3 do 5 osób zatrudnionych przy realizacji zamówienia na umowę o pracę ponad liczbę wynikającą z klauzuli: 10%*
- powyżej 5 osób zatrudnionych przy realizacji zamówienia na umowę o pracę ponad liczbę wynikającą z klauzuli: 15%*

6. Zapytanie ofertowe poniżej 30 tys. euro netto

W przypadku zastosowania klauzuli pracowniczej, stosowną informację należy umieścić w zapytaniu ofertowym, w punkcie dotyczącym obowiązków wykonawcy. Zapis taki może brzmieć tak jak w pkt 1. Odpowiednie zapisy powinny znaleźć się także w umowie z wykonawcą (analogicznie jak w pkt 4).

KLAUZULA Z ART. 29 UST. 4 USTAWY PZP – TZW. KLAUZULA ZATRUDNIENIOWA

1. Ogłoszenie o zamówieniu zamieszczane w Biuletynie Zamówień Publicznych

Właściwym miejscem do zamieszczenia informacji o stosowaniu klauzuli jest pkt II.4) „Krótki opis przedmiotu zamówienia”. Zapis może wyglądać w następująco:

Wykonawca przy realizacji zamówienia zatrudni ..... (należy wpisać liczbę wymaganych osób) osoby bezrobotne w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1409 z późn. zm.) lub właściwych przepisach państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania.

lub

Wykonawca przy realizacji zamówienia zatrudni ..... (należy wpisać liczbę wymaganych osób) osoby młodociane w celu przygotowania zawodowego, o których mowa w art. 190 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1320 z późn. zm.) lub właściwych przepisów państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania, tj. osób, które ukończyły 15 lat, a nie przekroczyły 18 lat i nie posiadają kwalifikacji zawodowych, przy czym pracodawca jest zobowiązany zawrzeć z młodocianym na piśmie umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego.

lub

Wykonawca przy realizacji zamówienia zatrudni ..... (należy wpisać liczbę wymaganych osób) osoby niepełnosprawne tj. spełniające przesłanki określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2020 poz. 426 z późn. zm.), przy czym status niepełnosprawności jest określony posiadaniem orzeczeniem o niepełnosprawności wydanym przez właściwy zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności bądź orzeczeniem lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji, o niezdolności do samodzielnej egzystencji, o całkowitej niezdolności do pracy oraz o częściowej niezdolności do pracy i celowości przekwalifikowania.

lub

Wykonawca przy realizacji zamówienia zatrudni ..... (należy wpisać liczbę wymaganych osób) osoby, o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym niebędących bezrobotnymi

lub niepełnosprawnymi, wskazanych w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2020 poz. 176, z późn. zm.) lub właściwych przepisów państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania, tj.:

- a) bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,*
- b) uzależnionych od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego,*
- c) uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej,*
- d) chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,*
- e) zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,*
- f) uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej.*

W ogłoszeniu powinny znaleźć się także informacje dotyczące okresu i warunków zatrudnienia wskazanych osób:

Wyżej wskazane osoby powinny być zatrudnione w terminie nie dłuższym niż ..... dni od daty zawarcia umowy na realizację zamówienia, nieprzerwanie przez cały okres trwania tej umowy.

W przypadku rozwiązania stosunku pracy/umowy cywilnoprawnej albo wygaśnięcia stosunku pracy/umowy cywilnoprawnej przed zakończeniem okresu trwania umowy, Wykonawca będzie zobowiązany np. w ciągu 14 dni zatrudnić na to miejsce inną osobę o tym samym statusie.

2. Ogłoszenie o zamówieniu zamieszczane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej

Jeśli zamieszczamy ogłoszenie o zamówieniu w Dzienniku Urzędowym UE, odpowiednim miejscem do zawarcia informacji o klauzuli społecznej jest pkt „Opis zamówienia”.

Zapis może brzmieć tak jak powyżej, w pkt 1.

3. Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia

W Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia informację o stosowaniu klauzuli należy zamieścić w punkcie „Opis przedmiotu zamówienia”. Zapis może brzmieć następująco:

Wykonawca przy realizacji zamówienia zatrudni ..... osoby (należy wpisać liczbę wymaganych osób) bezrobotne w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2020 poz. 1409 z późn. zm.) lub właściwych przepisach państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania.

lub

Wykonawca przy realizacji zamówienia zatrudni ..... (należy wpisać liczbę wymaganych osób) osoby młodociane w celu przygotowania zawodowego, o których mowa w art. 190 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1320 z późn. zm.), lub właściwych przepisów państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania, tj. osób, które ukończyły 15 lat, a nie przekroczyły 18 lat i nie posiadają kwalifikacji zawodowych, przy czym pracodawca jest zobowiązany zawrzeć z młodocianym na piśmie umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego.

lub

Wykonawca przy realizacji zamówienia zatrudni ..... (należy wpisać liczbę wymaganych osób) osoby niepełnosprawne tj. spełniające przesłanki określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2020 poz. 426, z późn. zm.) przy czym status niepełnosprawności jest określony posiadaniem orzeczenia o niepełnosprawności wydanym przez właściwy zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności bądź orzeczeniem lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji, o niezdolności do samodzielnej egzystencji, o całkowitej niezdolności do pracy oraz o częściowej niezdolności do pracy i celowości przekwalifikowania.

lub

1) *Wykonawca przy realizacji zamówienia zatrudni ..... (należy wpisać liczbę wymaganych osób) osoby, o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym niebędących bezrobotnymi*

lub niepełnosprawnymi, wskazanych w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2020 poz. 176, z późn. zm.) lub właściwych przepisów państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania, tj.:

- a) bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,*
  - b) uzależnionych od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego,*
  - c) uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej,*
  - d) chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,*
  - e) zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,*
  - f) uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej.*
- 2) Sytuacja ww. osób winna być udokumentowana stosownym zaświadczeniem wystawionym przez ośrodek pomocy społecznej bądź instytucję opieki zdrowotnej. Jednakże nie jest wymagane posiadanie przez ww. osoby statusu osoby bezrobotnej ani orzeczenia o niepełnosprawności.*
- 3) Zatrudnienie winno nastąpić na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania, spółdzielczej umowy o pracę w rozumieniu ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1320, z późn. zm.), umowy cywilnoprawnej w rozumieniu ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1740 z późn. zm.) lub właściwych przepisów państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania.*
- 4) Wymagany okres zatrudnienia osób rozpoczyna się ..... (wstawić datę dzienną lub inaczej sprecyzować początek okresu, co do zasady zgodnie z datą rozpoczęcia realizacji zamówienia), a kończy ..... (wstawić datę dzienną lub inaczej sprecyzować koniec okresu, co do zasady zgodnie z datą zakończenia realizacji zamówienia).*

Zatrudnienie powinno trwać do końca jego realizacji zamówienia. W przypadku rozwiązania stosunku pracy przez którąkolwiek z kategorii osób wymienionych w pkt ..... lub przez pracodawcę przed zakończeniem tego okresu, Wykonawca będzie zobowiązany do zatrudnienia na to miejsce innej osoby wskazanej w pkt 1).

- 5) Wykonawca w terminie ..... (wpisać termin w zależności od początku wskazanego wymaganego okresu zatrudnienia) i na każde żądanie Zamawiającego, w terminie 5 dni roboczych od dnia otrzymania wezwania, będzie zobowiązany przedstawić Zamawiającemu oświadczenia potwierdzające zatrudnienie osób objętych klauzulą przy realizacji zamówienia oraz zanonimizowane kopie umów o pracę, umów cywilnoprawnych tych osób oraz dokumenty wydane przez właściwy organ potwierdzające ich status jako osób bezrobotnych, niepełnosprawnych lub spełniających inne warunki, o których mowa w pkt 1) z zachowaniem przepisów o ochronie danych osobowych.
- 6) W przypadku niezatrudnienia przy realizacji zamówienia wymaganej przez Zamawiającego liczby osób z kategorii osób wymienionych w pkt ..... lub nieprzedstawienia Zamawiającemu na jego żądanie dokumentów, o których mowa w pkt 4 Wykonawca zapłaci Zamawiającemu karę umowną w wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę, o którym mowa w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. 2020 r., poz. 2207, z późn. zm.), obowiązującego na dzień dokonania naruszenia. Kara umowna będzie naliczana za każdy miesiąc, w którym Wykonawca nie wypełni zobowiązania.
- 7) Zamawiający może odstąpić od naliczania kary umownej w przypadku, gdy Wykonawca wykaże, że przedstawił zgłoszenie ofert pracy powiatowemu urzędowi pracy (albo odpowiedniemu organowi zajmującemu w państwie, w którym Wykonawca ma miejsce zamieszkania lub siedzibę), a niezatrudnienie osoby nastąpiło z przyczyn nieleżących po jego stronie. Za przyczynę nieleżącą po stronie Wykonawcy uznany będzie w szczególności brak na obszarze, w którym jest realizowane zamówienie i w okresie jego realizacji wymaganych osób ..... (należy wpisać kategorię/kategorie wymaganych osób, zgodnie z ust. 1), zdolnych do wykonywania zamówienia lub odmowa podjęcia pracy przez taką osobę.

Wysokość kary umownej należy określić z uwzględnieniem przedmiotu zamówienia, jego wartości i wymaganego okresu zatrudnienia. Uzależnić ją można od długości okresu realizacji zamówienia, w którym Wykonawca nie zatrudniał wymaganej liczby osób, wysokości wynagrodzenia wraz z obowiązkowymi obciążeniami.

4. Umowa

W umowie informacje o zastosowaniu klauzuli należy zawrzeć w postanowieniach dotyczących obowiązków wykonawcy. Postanowienia umowy mogą przybrać następującą formę:

Wykonawca w celu realizacji zamówienia zobowiązuje się zatrudnić ..... (należy wpisać liczbę wymaganych osób) osób bezrobotnych, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy lub właściwych przepisach państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania.

lub

Wykonawca w celu realizacji zamówienia zobowiązuje się zatrudnić ..... osób (należy wpisać liczbę wymaganych osób) młodocianych w celu przygotowania zawodowego, o których mowa w art. 190 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1320, z późn. zm.) lub właściwych przepisów państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania, tj. osób, które ukończyły 15 lat, a nie przekroczyły 18 lat i nie posiadają kwalifikacji zawodowych, przy czym pracodawca jest zobowiązany zawrzeć z młodocianym na piśmie umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego.

lub

Wykonawca w celu realizacji zamówienia zobowiązuje się zatrudnić ..... (należy wpisać liczbę wymaganych osób) osób niepełnosprawnych, tj. spełniających przesłanki określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2020 poz. 426, z późn. zm.), przy czym status niepełnosprawności jest określony posiadaniem orzeczenia o niepełnosprawności wydanym przez właściwy zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności bądź orzeczeniem lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji, o niezdolności do samodzielnej egzystencji, o całkowitej niezdolności do pracy oraz o częściowej niezdolności do pracy i celowości przekwalifikowania.

lub

- 1) *Wykonawca w celu realizacji zamówienia zobowiązuje się zatrudnić ..... (należy wpisać liczbę wymaganych osób) osób, o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym niebędących bezrobotnymi lub niepełnosprawnymi, wskazanych w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003*

r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2020 poz. 176, z późn. zm.) lub właściwych przepisów państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania, tj.:

- a) bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,*
  - b) uzależnionych od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego,*
  - c) uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej,*
  - d) chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,*
  - e) zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,*
  - f) uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej.*
- 2) Sytuacja ww. osób winna być udokumentowana stosownym zaświadczeniem wystawionym przez ośrodek pomocy społecznej bądź instytucję opieki zdrowotnej. Jednakże nie jest wymagane posiadanie przez ww. osoby statusu osoby bezrobotnej ani orzeczenia o niepełnosprawności.*
- 3) Osoby, o których mowa w ust. 1 zostaną zatrudnione w okresie od ..... do ..... (należy podać wymagany okres zatrudnienia). Zatrudnienie powinno trwać do końca realizacji zatrudnienia.*
- 4) W przypadku ustania zatrudnienia (np. rozwiązania stosunku pracy przez zatrudnioną osobę, o której mowa w ust. 1 lub przez pracodawcę) jednej lub więcej osób, o których mowa w ust. 1 w trakcie okresu, o którym mowa w ust. 2, Wykonawca zobowiązuje się w ich miejsce zatrudnić w terminie ..... dni od dnia ustania zatrudnienia, inne osoby, o których mowa w ust. 1.*
- 5) Wykonawca w terminie ..... (wpisać termin w zależności od początku wskazanego wymaganego okresu zatrudnienia) i na każde żądanie Zamawiającego, w terminie 5 dni roboczych od dnia otrzymania wezwania, będzie zobowiązany przedstawić Zamawiającemu oświadczenia potwierdzające zatrudnienie osób objętych klauzulą przy realizacji zamówienia oraz kopie umów o pracę lub inne akty świadczące o nawiązaniu stosunku pracy tych osób oraz dokumenty wydane przez właściwy organ potwierdzające ich status jako osób bezrobotnych, niepełnosprawnych lub spełniających inne warunki, o których mowa w pkt 1) z zachowaniem przepisów o ochronie danych osobowych.*

6) *Zatrudnienie winno nastąpić na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania, spółdzielczej umowy o pracę, w rozumieniu ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1320, z późn. zm.), umowy cywilnoprawnej w rozumieniu ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1740 z późn. zm.) lub właściwych przepisów państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania.*

Dodatkowo w postanowieniach dotyczących kar umownych należy zawrzeć informację o karach naliczanych za niewywiązanie się ze stosowania klauzuli społecznej. Zapisy mogą przybrać formę następującą:

- 1) *W przypadku niezatrudnienia przy realizacji zamówienia wymaganej przez Zamawiającego liczby osób z kategorii osób wymienionych w pkt ..... lub nieprzedstawienia Zamawiającemu na jego żądanie dokumentów potwierdzających zatrudnienie tych osób przy realizacji zamówienia, Wykonawca zapłaci Zamawiającemu karę umowną w wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę, o którym mowa w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2020 r., poz. 2207, z późn. zm.), obowiązującego na dzień dokonania naruszenia. Kara umowna będzie naliczana za każdy miesiąc, w którym Wykonawca nie wypełni zobowiązań, o których mowa w § ..... ust. ....*
- 2) *Postanowienia, o których mowa w § ..... ust. .... nie będą miały zastosowania w przypadku, gdy Wykonawca wykaże, że przedstawił zgłoszenie ofert pracy powiatowemu urzędowi pracy (albo odpowiedniemu organowi zajmującemu się ..... w państwie, w którym Wykonawca ma miejsce zamieszkania lub siedzibę), a niezatrudnienie osoby nastąpiło z przyczyn nieleżących po jego stronie. Za przyczynę nieleżącą po stronie Wykonawcy uznany będzie w szczególności brak na obszarze, w którym jest realizowane zamówienie i w okresie jego realizacji wymaganych osób, o których mowa w § ..... ust. ...., zdolnych do wykonywania zamówienia lub odmowa podjęcia pracy przez taką osobę.*
- 3) *Nieusprawiedliwiona przerwa w zatrudnieniu osoby, o której mowa w § ..... ust. .... spowodowana przyczynami, o których mowa w § ..... ust. .... nie może trwać dłużej niż ..... (np. 2 miesiące).*

Wysokość kary umownej powinna zostać dostosowana do rodzaju, charakteru i wielkości zamówienia.

5. Kryteria oceny ofert

Zamawiający może także uwzględnić klauzulę zatrudnieniową w kryteriach oceny ofert.

Może to zrobić na przykład w następujący sposób:

KRYTERIA OCENY OFERT:

Klauzula społeczna – liczba bezrobotnych zatrudnionych przy realizacji zamówienia – maksymalnie 15 %. Powyższe kryterium rozumiane jest jako liczba osób bezrobotnych zatrudnionych przy realizacji zamówienia:

1 osoba: 5%

2 – 4 osób: 10%

Powyżej 4 osób: 15%

6. Zapytanie ofertowe poniżej 30 tys. euro netto

W przypadku zastosowania klauzuli z art. 29 ust. 4 ustawy Pzp w zapytaniu ofertowym, stosowną informację należy umieścić w punkcie dotyczącym obowiązków wykonawcy.

Zapis taki może brzmieć:

Wykonawca przy realizacji zamówienia zatrudni ..... (należy wpisać liczbę wymaganych osób) osoby bezrobotne w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2020 poz. 1409, z późn. zm.)

lub właściwych przepisach państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania.

lub

Wykonawca przy realizacji zamówienia zatrudni ..... (należy wpisać liczbę wymaganych osób) osoby młodociane w celu przygotowania zawodowego, o których mowa w art. 190 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1320, z późn. zm.)

lub właściwych przepisów państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania, tj. osób,

które ukończyły 15 lat, a nie przekroczyły 18 lat i nie posiadają kwalifikacji zawodowych, przy czym pracodawca jest zobowiązany zawrzeć z młodocianym na piśmie umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego.

lub

Wykonawca przy realizacji zamówienia zatrudni ..... (należy wpisać liczbę wymaganych osób) osoby niepełnosprawne, tj. spełniające przesłanki określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2020 poz. 426, z późn. zm.), przy czym status niepełnosprawności jest określony posiadaniem orzeczeniem o niepełnosprawności wydanym przez właściwy zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności bądź orzeczeniem lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji, o niezdolności do samodzielnej egzystencji, o całkowitej niezdolności do pracy oraz o częściowej niezdolności do pracy i celowości przekwalifikowania.

lub

1) Wykonawca przy realizacji zamówienia zatrudni ..... (należy wpisać ilość wymaganych osób) osoby, o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym, niebędących bezrobotnymi lub niepełnosprawnymi, wskazanych w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2020 poz. 176, z późn. zm.) lub właściwych przepisów państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, w którym Wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania, tj.:

- a) bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,*
- b) uzależnionych od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego,*
- c) uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej,*
- d) chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,*
- e) zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,*
- f) uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej.*

- 2) *Sytuacja ww. osób winna być udokumentowana stosownymi dokumentami wystawionym przez właściwy organ potwierdzający ich status jako osób ....*
- 3) *Zatrudnienie powinno trwać do końca jego realizacji zamówienia; w przypadku rozwiązania stosunku pracy/umowy cywilnoprawnej przez osobę o której mowa w pkt 1 lub przez pracodawcę przed zakończeniem tego okresu, Wykonawca będzie zobowiązany do zatrudnienia na to miejsce innej osoby, o której mowa w pkt 1.*
- 4) *Wykonawca, na etapie wykonywania zamówienia, przedstawia Zamawiającemu zgłoszenia ofert pracy zamieszczone w powiatowym urzędzie pracy, skierowania bezrobotnych przez powiatowy urząd pracy do pracodawcy oraz oświadczenia potwierdzającego zatrudnienie tych osób przy realizacji zamówienia.*
- 5) *W przypadku niezatrudnienia przy realizacji zamówienia wymaganej przez Zamawiającego liczby osób z kategorii osób wymienionych w pkt 1 lub nieprzedstawienia Zamawiającemu na jego żądanie oświadczenia potwierdzającego zatrudnienie tych osób przy realizacji zamówienia, Wykonawca będzie zobowiązany do zapłacenia kary umownej Zamawiającemu w wysokości iloczynu kwoty najniższego wynagrodzenia wraz z należnymi składkami na ubezpieczenie społeczne oraz liczby miesięcy w okresie realizacji zamówienia za każdą niezatrudnioną osobę, o której mowa w pkt 1, poniżej liczby wymaganej przez Zamawiającego, chyba że Wykonawca wykaże, że przedstawił zgłoszenie oferty powiatowemu urzędowi pracy albo odpowiedniemu organowi zajmującemu się realizacją zadań z zakresu rynku pracy w państwie, w którym Wykonawca ma miejsce zamieszkania lub siedzibę, a niezatrudnienie osób nastąpiło z przyczyn nieleżących po jego stronie.*

KLAUZULA Z ART. 138P USTAWY PZP – TZW. KLAUZULA USŁUGOWA

Klauzula usługowa jest rozwiązaniem nowym, autorom podręcznika nie udało się znaleźć przykładów praktycznego jej zastosowania, nie ma także w tym zakresie żadnych wskazówek czy też opinii Urzędu Zamówień Publicznych. W związku z tym, poniższe przykłady należy traktować jako propozycje, które powinny być zweryfikowane w praktyce.

1. Ogłoszenie o zamówieniu zamieszczane w Biuletynie Zamówień Publicznych

Właściwym miejscem do zamieszczenia informacji o stosowaniu klauzuli jest pkt III.1) „Warunki udziału w postępowaniu”. Zapis może wyglądać w następujący sposób:

Klauzula społeczna:

Zgodnie z art. 138p ustawy Pzp w postępowaniu mogą wziąć udział wyłącznie podmioty spełniające łącznie następujące warunki:

- 1) celem ich działalności jest realizacja zadań w zakresie użyteczności publicznej związanej ze świadczeniem tych usług oraz społeczna i zawodowa integracja osób, o których mowa w art. 22 ust. 2 ustawy Pzp;*
- 2) nie działają w celu osiągnięcia zysku, przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników;*
- 3) struktura zarządzania nimi lub ich struktura własnościowa opiera się na współzarządzaniu w przypadku spółdzielni, akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników, co Wykonawca określa w swoim statucie;*
- 4) w ciągu ostatnich 3 lat poprzedzających dzień wszczęcia postępowania o udzielenie zamówienia na usługi społeczne nie udzielono im zamówienia na podstawie tego przepisu przez tego samego zamawiającego.*

Powyższe warunki muszą być spełnione przez cały okres realizacji zamówienia.

Potwierdzeniem spełniania ww. warunków jest oświadczenie wykonawcy składane wraz z ofertą. Wzór oświadczenia znajduje się w załączniku do Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia.

W powyższym przykładzie sposobem weryfikacji spełniania warunków objętych klauzulą jest oświadczenie wykonawcy postępowania. Zamawiający może jednak żądać od wykonawcy dokumentów potwierdzających spełnianie warunków objętych klauzulą, np. statutów, regulaminów wewnętrznych, wyciągów z rejestru, sprawozdań merytorycznych i finansowych z działalności. W takim przypadku informacja o żądanych dokumentach musi znaleźć się w ogłoszeniu o zamówieniu.

2. Ogłoszenie o zamówieniu zamieszczane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej

Jeśli zamieszczamy ogłoszenie o zamówieniu w Dzienniku Urzędowym UE, odpowiednim miejscem do zawarcia informacji o klauzuli społecznej jest pkt „Informacja o zamówieniach zastrzeżonych”. Zapis może brzmieć tak jak powyżej, w pkt 1.

3. Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia

W Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia informację o stosowaniu klauzuli usługowej należy zamieścić w punkcie „Warunki udziału w postępowaniu oraz opis sposobu dokonywania oceny spełniania tych warunków”. Należy powtórzyć w tym miejscu zapis z pkt III.1) „Warunki udziału w postępowaniu”.

Do SIWZ można dołączyć wzór oświadczenia o spełnianiu warunków objętych klauzulą, na przykład w następującej formie:

Oferent: .....

Oświadczenie, o spełnianiu warunków objętych klauzulą społeczną

Oświadczam, że:

- 1) celem działalności podmiotu, który będzie realizował zamówienie jest realizacja zadań w zakresie użyteczności publicznej związanej ze świadczeniem usług objętych tym zamówieniem oraz społeczna i zawodowa integracja osób, o których mowa w art. 22 ust. 2 ustawy Pzp,*
- 2) podmiot, o którym mowa w pkt 1, nie działa w celu osiągnięcia zysku, przeznacza całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznacza zysku do podziału między swoich*

udziałowców, akcjonariuszy i pracowników,

- 3) *podmiot, o którym mowa w pkt 1, ma statutowo określoną strukturę zarządzania opartą na:
(a) współzarządzaniu, (b) akcjonariacie pracowniczym, (c) zasadach partycypacji pracowników*,*
- 4) *w ciągu ostatnich 3 lat poprzedzających dzień wszczęcia postępowania o udzielenie zamówienia podmiot, o którym mowa w pkt 1, nie otrzymał od Zamawiającego zamówienia na podstawie art. 138p ustawy Pzp.*

* - niewłaściwe skreślić

.....

(miejsceowość, data)

.....

(Pieczęć i podpis osoby/osób upoważnionych

do występowania w imieniu Wykonawcy)

4. Umowa

W umowie – podobnie jak w przypadku klauzuli zastrzeżonej – należy zawrzeć wymóg spełniania warunków objętych klauzulą przez cały okres realizacji zamówienia, jeśli jest on wymagany i zawarty w ogłoszeniu o zamówieniu. Zapisy umowy mogą przybrać następującą formę:

1. *W okresie realizacji zamówienia Wykonawca zobowiązuje się do spełniania następujących warunków, objętych klauzulą społeczną:*
  - a) *celem działalności Wykonawcy jest realizacja zadań w zakresie użyteczności publicznej związanej ze świadczeniem usług objętych tym zamówieniem oraz społeczna i zawodowa integracja osób, o których mowa w art. 22 ust. 2 ustawy Pzp,*
  - b) *Wykonawca nie działa w celu osiągnięcia zysku, przeznaczając całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczając zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników,*
  - c) *Wykonawca ma statutowo określoną strukturę zarządzania opartą na: współzarządzaniu lub akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników.*
2. *Na żądanie Zamawiającego Wykonawca jest zobowiązany potwierdzić spełnianie warunków, o których mowa w pkt 1 poprzez złożenie w ciągu 14 dni od doręczenia żądania stosownego oświadczenia i/lub dokumentów potwierdzających spełnianie wymóg klauzuli społecznej.*
3. *W przypadku niedochowania wymogów, o których mowa w pkt 1 lub niedostarczenia w terminie oświadczenia i/lub dokumentów, o których mowa w pkt 2, Wykonawca będzie*

zobowiązany do zapłacenia kary umownej Zamawiającemu, w wysokości 5% miesięcznego wynagrodzenia, za każdy rozpoczęty miesiąc niedotrzymania tego warunku.

Wysokość kary umownej powinna zostać dostosowana do rodzaju, charakteru i wielkości zamówienia.

5. Kryteria oceny ofert

Z uwagi na to, że wymogi objęte klauzulą usługową mają charakter kryteriów dostępu (albo są spełnione albo nie), nie ma możliwości ich zastosowania jako kryterium oceny ofert.

6. Zapytanie ofertowe poniżej 30 tys. euro netto

W przypadku zapytania ofertowego informację o stosowaniu klauzuli usługowej należy umieścić w punkcie dotyczącym warunków udziału w postępowaniu. Można wykorzystać tu analogiczne zapisy jak proponowane w SIWZ, uwzględniając również wzór oświadczenia o spełnianiu warunków objętych klauzulą usługową.

Przykłady postępowań z klauzulami społecznymi w Polsce:

Rok	Zamawiający	Przedmiot zamówienia	Klauzula społeczna	Wykonawca
Przed nowelizacją ustawy Pzp z 2016 roku				
2012	Ośrodek Pomocy Społecznej w Byczynie	Usługi szkoleniowe dla osób bezrobotnych/nieaktywnych zawodowo skierowanych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Byczynie, m.in. trening kompetencji życiowych, warsztaty aktywnego poszukiwania pracy, kursy zawodowe	Klauzula zatrudnieniowa, osoby bezrobotne	Centrum Integracji Społecznej CISPOL w Polanowicach (podmiot ekonomii społecznej)
2012	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	Usługi cateringowe	Klauzula zastrzeżona, osoby niepełnosprawne	Laboratorium Cogito Sp. z o.o. z Krakowa (podmiot ekonomii społecznej)
2013	Gmina Złocieniec	Usługi związane z utrzymaniem terenów zielonych na terenie gminy/ w mieście i na terenie sołectw/ oraz parków, klombów i placów zabaw w mieście	Klauzula zatrudnieniowa, osoby bezrobotne	Stowarzyszenie SEMAFOR Międzygminne Centrum Integracji Społecznej z Kalisza Pomorskiego (podmiot ekonomii społecznej)
2013	Gmina Czosnów	Ubezpieczenie mienia i odpowiedzialności Zamawiającego w Zakresie: ubezpieczenia mienia od ognia i innych zdarzeń losowych, ubezpieczenie mienia od kradzieży	Klauzula zastrzeżona, osoby niepełnosprawne	Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych TUV z Warszawy (podmiot ekonomii społecznej)

		z włamaniem i rabunku oraz od kradzieży zwykłej, ubezpieczenie sprzętu elektronicznego od wszystkich ryzyk, ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej, ubezpieczenie szyb od stłuczenia, ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków, ubezpieczenie komunikacyjne		
2013	Agencja Nieruchomości Rolnych Oddział Terenowy w Olsztynie	Budowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Trękusek, gm. Purda, pow. olsztyński, woj. warmińsko-mazurskie.	Klauzula zatrudnieniowa, osoby bezrobotne	ECOL- UNICON Sp. z o.o. z Gdańska
2013	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gostyniu	Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla mieszkańców z terenu miasta i gminy Gostyń	Klauzula zatrudnieniowa, osoby bezrobotne	Spółdzielnia Socjalna ARKA z Gostynia (podmiot ekonomii społecznej)
2014	Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego	Sprzątanie pomieszczeń biurowych o przynależności oraz mycie okien w budynkach użytkowanych przez Urząd	Klauzula pracownicza - wymóg zatrudnienia na umowę o pracę	Zakłady Usługowe „EZT” S.A. z siedzibą w Sosnowcu
2015	Dzielnica Ursus m.st. Warszawy	Ochrona osób i mienia w obiekcie administracyjnym Urzędu Dzielnicy	Klauzula pracownicza - wymóg zatrudnienia na umowę o pracę	Konsorcjum przedsiębiorców: 1.IMPEL SECURITY POLSKA Sp. z o.o.(Lider); 2.IMPEL PROVIDER

				SECURITY PARTNER Sp. z o.o.; sp. k.; 3.IMPEL Monitoring Sp. z o.o. Sp.k.,
2015	Miasto Poznań	Prace remontowo- budowlane dla MOPR	Klauzula zatrudnieniowa, osoby bezrobotne	Przedsiębiorstwo Budowlane RADBUD mgr inż. Bud. Radosław Ziamba, Poznań
Po nowelizacji ustawy Pzp z 2016 roku				
2016	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	Budowa ulicy Małopolskiej wraz odwodnieniem i oświetleniem	Klauzula pracownicza - wymóg zatrudnienia na umowę o pracę	DROG-BUD Sp. z o.o., Częstochowa
2016	M.st. Warszawa Dzielnica Śródmieście	Sprzątanie obiektów Urzędu Dzielnicy Śródmieście m. st. Warszawy	Klauzula zatrudnieniowa, osoby bezrobotne	Przedsiębiorstwo Usługowe SOS BARWIT, Warszawa
2016	Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Rzeszowie	Zorganizowanie i przeprowadzenie 20 cykli szkoleniowo- aktywizacyjnych dla 20 grup po 12 osób każda grupa	Klauzula zastrzeżona, 30% zatrudnionych to osoby pozbawione wolności lub zwalniane z zakładów karnych	Pomorska Instytucja Gospodarki Budżetowej „POMERANIA” w Czarnem
2016	Gmina Gołdap	Zimowe utrzymanie cmentarzy komunalnych położonych na terenie Gminy Gołdap	Klauzula zatrudnieniowa, osoby bezrobotne	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o., Gołdap
2017	Miasto Poznań	Zaprojektuj i wybuduj przyłącza wodne	Klauzula pracownicza -	Terlan Sp. z o.o., Poznań

		i kanalizacyjne na terenach nadrzecznych	wymóg zatrudnienia na umowę o pracę	
2017	Zakład Gospodarowania Nieruchomościami w Dzielnicy Wawer m.st. Warszawy	Monitoring stanu środowiska, transport odpadów, dowóz pracowników i sprzętu do miejsca pracy, sprzątanie wyznaczonych terenów	Klauzule: zastrzeżona (minimum 50% osób zatrudnionych to osoby niepełnosprawne) i zatrudnieniowa (zatrudnienie minimum 18 osób niepełnosprawnych)	Stowarzyszenie Niepełnosprawni dla Środowiska EKON
2017	Ośrodek Sportu i Rekreacji m.st. Warszawy w Dzielnicy Targówek	Bieżące kompleksowe utrzymywanie w należytej czystości i stanie higieniczno-sanitarnym Krytej Pływalni „Polonez” i Pawilonu Sportowo-Administracyjnego	Klauzula zatrudnieniowa, minimum 1 osoba niepełnosprawna lub 1 osoba bezrobotna	Firma Usługowo-Handlowa „Eko-Lux” Marzena Korczak, Leszno
2017	Gmina Dobroń	Budowa przedszkola i Sali gimnastycznej w systemie budownictwa o znacznie podwyższonych parametrach energetycznych	Klauzula pracownicza – wymóg zatrudnienia na umowę o pracę	Andarro Anna Ziółkowska Szewczyk, Łódź

PRZYDATNE AKTY PRAWNE I UŻYTECZNE ŹRÓDŁA INFORMACJI

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 2019 z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Rozwoju z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie rodzajów dokumentów, jakich może żądać zamawiający od wykonawcy w postępowaniu o udzielenie zamówienia (Dz.U. 2016 poz. 1126 z późn. zm.)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych uchylająca dyrektywę 2004/18/WE (Dz. Urz. UE L 94 z 28.03.2014, z późn. zm.)
- Dyrektywa 2014/25/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, uchylającej dyrektywę 2004/17/WE (Dz. Urz. UE L 94 z 28.03.2014, z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1320 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1740 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. 2020 poz. 176 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 426 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1876 z późn. zm.)

Publikacje:

- „Kwestie społeczne w zakupach. Przewodnik dotyczący uwzględniania kwestii społecznych w zamówieniach publicznych”, Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2011r., publikacja w języku polskim dostępna pod adresem internetowym:
www.uzp.gov.pl/_data/assets/pdf_file/0024/26709/Kwestie_spoeczne_w_zakupach_Przewodnik_KE.pdf
- „Podręcznik stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych”, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa, 2014 r., dostępny pod adresem internetowym:
www.uzp.gov.pl/_data/assets/pdf_file/0021/31665/ISP_Podrecznik.pdf
- „Aspekty społeczne w zamówieniach publicznych Podręcznik Wydanie drugie zmienione i rozszerzone”, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa, 2015 r., dostępny pod adresem internetowym:
www.uzp.gov.pl/_data/assets/pdf_file/0021/30279/Aspekty_spoeczne_w_zamowieniach_publicznych_Podrecznik_Wydanie_II.pdf
- „Sprawozdanie Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2019 r.”, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa czerwiec 2020, dostępne pod adresem internetowym:
https://www.uzp.gov.pl/_data/assets/pdf_file/0020/43418/Sprawozdanie-2019-r.pdf
- „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej”, dostępny pod adresem internetowym:
<https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Krajowy,Program,Rozwoju,Ekonomii,Spoecznej,do,2023,roku.,Ekonomia,solidarnosci,spolecznej,4119.html>
- „Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2013-2020”, dostępny pod adresem internetowym:
http://mcps.com.pl/wp-content/uploads/2018/11/Plan_Rozwoju_Ekon_Spol_na_Mazowszu_-_aktualizacja.pdf

- „Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020”, dostępny pod adresem internetowym:

[http://www.pifs.org.pl/pliki/Regionalny%20Program%20Operacyjny%20Wojew%C3%B3dztwa%20Mazowieckiego%202014-2020%20\(3\).pdf](http://www.pifs.org.pl/pliki/Regionalny%20Program%20Operacyjny%20Wojew%C3%B3dztwa%20Mazowieckiego%202014-2020%20(3).pdf)
- „Społeczna Strategia Warszawy Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009-2020”, dostępna pod adresem internetowym:

https://www.um.warszawa.pl/sites/default/files/Spoeczna_Strategia_Warszawy_-_Strategia_Rozwiazywania_Problemow_Spolecznych_na_lata_2009_-_2020.pdf
- „Wyniki monitoringu stosowania przez administrację rządową klauzul społecznych w zamówieniach publicznych za 2016 r.”, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa, 2017 r., publikacja dostępna pod adresem:

https://www.uzp.gov.pl/_data/assets/pdf_file/0021/35193/Wyniki_monitoringu_stosowania_Zalecen_RM_w_2016_r.pdf
- „Dobre praktyki w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych”, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa, 2017 r., publikacja dostępna pod adresem:

https://www.uzp.gov.pl/_data/assets/pdf_file/0031/35977/Dobre-praktyki-w-zakresie-zrownowazonych-zamowien-publicznych.pdf
- „Zrównoważone zamówienia publiczne. Aspekty społeczne i środowiskowe w procedurze udzielania zamówienia w świetle nowelizacji ustawy Prawo Zamówień Publicznych”, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa, 2017 r., publikacja dostępna pod adresem:

https://www.uzp.gov.pl/_data/assets/pdf_file/0029/35993/Zrownowazone-zamowienia-publiczne.pdf

Strony internetowe:

- zakładka na stronie internetowej Urzędu Zamówień Publicznych poświęcona społecznym zamówieniom publicznym:

www.uzp.gov.pl/baza-wiedzy/zrownowazone-zamowienia-publiczne/spoleczne-zamowienia

- strona Komitetu do Spraw Pożytku Publicznego: www.gov.pl/web/pozytek
- ogólnopolski portal dotyczący ekonomii społecznej: www.ekonomiaspoleczna.pl
- strona Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej poświęcona ekonomii społecznej:

<http://mcps.com.pl/ekonomia-spoleczna/>

- Lista przedsiębiorstw społecznych, w podziale na 16 województw (przede wszystkim spółdzielnie socjalne, ale także niektóre fundacje, stowarzyszenia i spółki non-profit.):

<http://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Listy,PS,4069.html>